

Indekseringsvejledning for skønlitteratur

Indhold:

Forord.....	5
1. Emnebehandling	6
1.1 Baggrund og formål	6
1.2 Emnebehandling.....	7
1.2.1 At undersøge værket.....	7
1.2.2 At bestemme værkets emner.....	7
2. Principper for tildeling af emneord.....	9
2.1 At udtrykke begreber i emneord	9
2.1.1 Kontrollerede emneord.....	9
2.1.2 Emneordenes vægt	9
2.1.3 Indekseringsniveau.....	9
2.1.4 Ordforråd.....	10
2.1.5 Litterær form og genrebetegnelse	11
2.1.6 Supplerende søgeord	11
3. Principper for udformning af emneord til skønlitteratur	12
3.1 Ordtyper	12
3.1.1 Substantiver	12
3.1.2 Verber.....	12
3.1.3 Adjektiver	12
3.1.4 Adverbier.....	12
3.1.5 Komposita (sammensatte ord).....	13
3.1.6 Faste udtryk.....	13
3.1.7 Genitiv-udtryk	13
3.2 Morfologisk kontrol	13
3.2.1 Ental/flertal	13
3.2.2 Bestemt/ubestemt	14
3.3 Retskrivningskontrol.....	14
3.3.1 Stavning.....	14
3.3.2 Store eller små bogstaver.....	14
3.3.3 Tegnsætning	15
3.4 Semantisk kontrol.....	16
3.4.1 Fremmedord og latinske betegnelser	16
3.4.2 Synonymer/nærsynonymer	17

3.4.3 Homonymer	17
3.4.4 Akronymmer (initialord).....	17
3.4.5 Andre forkortelser	17
4. Henvisninger	18
4.1 Relationen udtrykkes ved emneordene i posten (hierarkiske relationer)	18
4.2 Relationen udtrykkes ved hjælp af en brug-henvisning (se-henvisning).....	18
4.2.1 Synonymer	18
4.2.2 Nærsynonymer.....	19
4.2.3 Antonymer	19
4.2.4 Stavevarianter	19
4.2.5 Akronymmer.....	19
4.2.6 Forkortelser	19
4.2.7 Fremmedord kontra dansk ord	19
4.2.8 Person- og korporationsnavne.....	19
4.3 Relationen udtrykkes ved hjælp af en se også-henvisning.....	20
5. Indekseringspraksis	21
5.1 Personnavne	21
5.2 Korporationsnavne	22
5.3 Stednavne	23
5.3.1 Valg af navneformer.....	24
5.3.2 Stednavne i direkte form.....	25
5.3.3 Fiktive steder	26
5.3.4 Stednavne i adjektivisk form	27
5.4 Periodebetegnelser	28
5.4.1 Udformning af periodebetegnelser.....	28
5.4.2 Flere perioder.....	28
5.4.3 Verbale tidsangivelser	29
5.5 Indekseringspraksis - udvalgte eksempler på emneord	30
5.5.1 Persongrupper som emneord	30
5.5.2 Emneordet identitet.....	31
5.5.3 Emneordet følelser.....	31
5.6 Indekseringspraksis - udvalgte eksempler på genrer	31
5.6.1 Dyrefortællinger	31
5.6.2 Gå på opdagelse	33
5.6.3 Young adult	33

5.6.4 Sjove bøger og humor	34
5.6.5 Historiske romaner	35
5.6.6 Samfundsforhold og samfundsskildringer	35
5.6.7 Fantasy	36
5.6.8 Krimi, spænding og domestic noir.....	37
5.6.9 Biografiske romaner	38
5.6.10 Krigsromaner	38
5.7 Indekseringspraksis - udvalgte eksempler på forbetegnelser	39
5.7.1 Romaner	39
5.7.2 Digte	39
5.7.3 Noveller	40
5.7.4 Dramatik.....	40
5.7.5 Tegneserier og graphic novels.....	41
5.7.6 Billedbøger	41
5.7.7 Pegebøger	42
5.7.8 Løft og kig	42
5.7.9 Billedordbøger	43
5.8 Målgrupper, niveau og anvendelighed.....	43
5.8.1 Aldersgrupper og niveau	44
5.9 Supplerende søgeord.....	44
Bilag 1 - DBC's emneindekseringspraksis og sammenhæng med data fra Metakompasset	45
Bilag 2 - Formatering af emneord i danMARC2-formatet.	48

Forord

Vejledningen i indeksering af skønlitteratur bygger på DBC's erfaring med tildeling af skønlitterære emneord siden 1990.

De praktiske vilkår, indekseringsarbejdet på DBC er underlagt, præger de valg, der er foretaget med hensyn til indekseringsniveau m.m. I den forbindelse er det vigtigt at holde sig for øje, at indeksering af skønlitteraturen foregår på et "almindeligt brugbarheds-niveau".

Vejledningen er først og fremmest skrevet med henblik på tildeling af emneord i DBC's og folkebibliotekernes skønlitterære poster. Skønlitterære emneord bruges på både bog-, film- og spilområdet.

Eksemplerne i vejledningen er udformet med det formål bedst muligt at kunne illustrere den skønlitterære indekseringspraksis. Der er således ikke tale om fuldstændige bibliografiske poster, idet kun data af relevans for emnebeskrivelsen er medtaget.

Bilag 1 omhandler DBC's emneindekseringspraksis i sammenhæng med data fra Metakompasset. Bilag 2 indeholder oversigt over formatering af emneord i danMARC2 formatet.

1. Emnebehandling

1.1 Baggrund og formål

Indekseringsvejledningen gennemgår de principper, der ligger til grund for DBC's indeksering af skønlitteratur. Dette dækker indeksering af både voksen- og børnelitteraturen.

Emneindeksering af skønlitteratur har flere formål. Den skal dels imødekomme søgemæssige behov og dels i høj grad understøtte formidling af værket. Indekseringen er rettet mod både professionelle formidlere og slutbrugere.

Den skønlitterære indeksering tager udgangspunkt i det foreliggende værk, men suppleres af oplysninger fra evt. lektøruddtalelse og andre omtaler, hvor det er relevant.

Som udgangspunkt læser man som regel ikke skønlitteratur for at få viden om et bestemt emne, men for at få en god læseoplevelse.

En vigtig faktor ved emneordene - og derved emneindeksering af skønlitteratur - er derfor at man kan beskrive hvilken oplevelse, brugeren får ud af læsningen, så vedkommende kan træffe et kvalificeret valg.

Ideelt set skal emneindekseringen understøtte at:

- slutbrugeren kan vælge litteratur ud fra vedkommendes personlige smag og den oplevelse vedkommende ønsker at få
- slutbrugeren kan blive inspireret til ny litteratur både indenfor og på tværs af velkendte genrer
- bibliotekaren og andre professionelle kan formidle værker, som ikke nødvendigvis ligger inden for formidlerens eget erfaringsgrundlag, til slutbrugeren

En del skønlitterære titler suppleres med data, der beskriver læseoplevelsen via Metakompasset. For sammenhængen mellem data fra Metakompasset og DBC's emneindeksering se Bilag 1.

1.2 Emnebehandling

Emnebehandlingens formål er at foretage en undersøgelse af det skønlitterære værk, for efterfølgende at udtrykke dets emner i form af emneord.

Indekseringen foregår i tre faser (som ofte i praksis glider ind over hinanden):

- 1) at undersøge værket
- 2) at bestemme værkets emner
- 3) at udtrykke begreber i relevante emneord

I nærværende afsnit beskrives de 2 første faser, mens DBC's regler for, hvorledes de relevante begreber udtrykkes i emneord, behandles i kapitel 3.

1.2.1 At undersøge værket

Da en fuldstændig gennemlæsning af værket normalt ikke vil være muligt, bør man sikre sig, at ingen relevant information overses. Dette kan bl.a. gøres ved skimning samt brug af eksterne kilder som lektøruddtalelser og anmeldelser.

Derudover anbefales det at benytte:

- omslag, især bagsidetekst og flaptekster eller resumé andetsteds i bogen
- præsentation af forfattere, illustratører m.fl. på omslag eller i tekstafsnit, opslag i baser, hvor man kan finde eventuelle prækatalogiseringer, andre værker af samme forfatter eller andre titler, "der ligner"
- illustrationer
- forlagsinformation
- andre titler i samme serie
- litteraturblogs som Litteratursiden, Goodreads og lign.

1.2.2 At bestemme værkets emner

Efter at have undersøgt værket bestemmer man de begreber, som er væsentlige elementer i en beskrivelse af dokumentets emnemæssige aspekter.

Følgende checkliste omfatter elementer, som skal overvejes:

- Har dokumentet en bestemt form?
Eksempler: digte, dramatik, tegneserie, billedbog, pegebog, roman, krigsfilm,
- Har dokumentet en bestemt genre?
Eksempler: krimi, science fiction, fantasy, biografisk roman,
- Handler dokumentet om noget konkret?
Eksempler: en person (fx Christian IV), en gruppe (fx skinheads), en genstand (fx en bil), en bestemt tilstand (fx en sygdom), et fænomen (fx forurening) eller et begreb (fx døden)

- Handler dokumentet om specielle begivenheder og aktiviteter?
Eksempler: tyveri, hasard, hekseforfølgelser
- Foregår handlingen på et bestemt sted, på et bestemt tidspunkt eller i et bestemt miljø?
Eksempler: Danmark, Gotham City, middelalderen, 1100-1199, kollektiver
- Handler dokumentet om psykologiske forhold?
Eksempler: kærlighed, forelskelse, ensomhed
- Handler dokumentet om sociale forhold og fænomener?
Eksempler: fattigdom, arbejdsløshed
- Handler dokumentet om personrelationer og interaktion?
Eksempler: mor-datter-forholdet, børn og bedsteforældre, mobning, vold
- Er der nogle overordnede, sideordnede eller underordnede emner eller temaer, som er væsentlige?
Eksempler: er der personer, institutioner, sociale eller kulturelle forhold, personrelaterede karakteristika (køn, alder, personlighedstræk), som ikke allerede er fremdraget?
- Hvilke stemninger er der i bogen?
Eksempler: er stemningen hårrejsende, bittersød, optimistisk?
- Hvilket miljø udspiller handlingen sig i?
Eksempler: mediebranchen, den kriminelle underverden, indvandremiljø
- Hvilken skrivestil anvender bogen?
Eksempler: er sproget krævende og eksperimenterende? Eller lyrisk? Eller bruges der slang?
- Hvilket tempo har handlingen i bogen?
Eksempler: Er tempoet dvælende eller hæsblæsende?
- Er dokumentet skrevet for en bestemt målgruppe, på et bestemt niveau, eller med en bestemt hensigt?
Eksempler: for højt læsning, for læsesvage unge

2. Principper for tildeling af emneord

2.1 At udtrykke begreber i emneord

Når man har foretaget emneanalysen, behøver man ikke nødvendigvis udtrykke alle de begreber, der er identificeret, som emneord. Omvendt er der heller ikke nogen øvre begrænsning for, hvor mange emneord, der må udtrykkes.

Skønlitteratur indekseres ofte på et mere generelt niveau end faglitteratur, hvor emneord tildeles så specifikt som muligt på værkets niveau. Emneindekseringen af skønlitteratur skal dog også tilgodese mere specifikke forespørgsler.

Det skal derfor vurderes om den samlede beskrivelse af værket er fyldestgørende og om forskellige typer brugere (både slutbrugere og dem, der formidler litteraturen) vil kunne finde frem til værket uden at kende det på forhånd - og uden at få en hel masse andre værker samtidig, som ikke svarer til det ønskede.

2.1.1 Kontrollerede emneord

Kontrollen med emneordene foregår ved hjælp af opslag i en separat emneordsbase, der kan tilgås via netpunkt.dk. Basen indeholder alle hidtil anvendte kontrollerede emneord. De enkelte emneordsposter indeholder foruden selve emneordet brug- og se også-henvisninger samt noter om emneordets definition og anvendelse.

Der er ikke tale om en lukket emneordsliste: DBC's valg af emneord har som hovedprincip, at alle ord kan indgå - hvis blot vejledningens principper overholdes. Hvis et givent emneord ikke findes i DBC's emneordsbase, er det muligt at foreslå det som et nyt emneord. Ved hjælp af emneordsbasen tilstræbes det, at samme ord bruges for samme emne.

Aktualitet, smidighed og brugerorientering er prioriteret højere end gennemført konsistens.

2.1.2 Emneordenes vægt

Som emneord anvendes almindeligvis enkeltord fremfor emneordsstreng (prækoordinerede emneord). Alle emneordene har lige stor vægt, og der kan ikke ud af de kontrollerede emneord læses noget om emnernes vægt i beskrivelsen af værket. Man kan derfor ikke ud af indekseringen se, om fx emneordet **forelskelse** er givet, fordi det er bogens hovedemne, eller fordi det er et delemne i det indekserede værk.

2.1.3 Indekseringsniveau

DBC giver emneord på værkets niveau, dvs. emneordene skal dække væsentlige aspekter af værkets læseoplevelse.

Der er ingen øvre grænse for antallet af emneord, der kan tildeles et værk, ligesom der heller ikke er nogen krav til graden af specificitet. Hvor mange og hvor specifikke emneord, der tildeles, beror på det

enkelte værk. Eksempelvis kan en digt- eller novellesamling godt tildeles emneord, der svarer til de enkelte noveller eller digte i samlingen. Dette står i modsætning til faglitteraturen, hvor der generelt ikke indekseres på analyseniveau, dvs. enkelte afsnit eller kapitler i værket.

Til det overordnede emneord **familien** kan man overveje at tildele beslægtede emneord, som fx **bedsteforældre, børn, enlige fædre** og lignende, som kan bruges til at specificere det overordnede emneord.

Omvendt kan man også overveje at tildele det overordnede emneord til et specifikt emneord for at tilgodese den bruger, der ikke kender alle (eller måske slet ingen) eksempler inden for et begreb, og som derfor vil have glæde af, at overbegrebet angives i indekseringen. Også selvom værket ikke handler om overbegrebet, men om det konkrete eksempel. Fx kan et værk, der handler om **kræft**, tildeles det overordnede emneord **sygdom**.

2.1.4 Ordforråd

Som emneord bruges almindelige danske ord og ordforbindelser. Man kan derfor godt anvende dagligdags ord, populæruddtryk eller slang. Hovedprincippet for sprogbrugen er at ramme det, som de fleste brugere vil forsøge sig med - som de vil finde mest naturligt.

Som det ses i kapitlerne om udformning af emneord og indekseringspraksis følges en række regler med hensyn til valg af ord (fx danske ord fremfor udenlandske og fremmedord), men alle regler kan overtrumfes af et ord, som er det mest udbredte i praksis.

Mange nye ord opstår ved at kombinere ord, ligesom mange specifikke begreber vil være sammensatte ord. I daglig tale (og fx i medierne) laves sammensatte ord, som dækker mere eller mindre komplicerede forhold, og som fungerer i en aktuel situation.

Eksempel: coronakrisen

Fænomener, som kun kendes ved slang-prægede udtryk, kan bruges. Slang og modeprægede ord bør kun bruges som emneord, hvis man er sikker på, at det ikke er "døgnfluer". Vælger man at medtage et slangudtryk som kontrolleret emneord, kan man supplere med en mere "officiel" term, der kan sikre genfinding, også hvis slangudtrykket glider ud af sproget igen.

Værdiladede udtryk bør principielt undgås, som fx **feltmadrasser, ligusterfascister** og **munkemarxister**. I visse tilfælde kan det dog præcisere bogens stil.

I visse tilfælde er der forskel i sprogbrugen for voksen- og børnelitteraturen. Ved børnelitteraturen tilstræbes at man anvender emneord, der er tilpasset den målgruppe, bogen er beregnet for. Man vil ofte skulle bevæge sig fra voksensprogbrug til børnesprogbrug og i den forbindelse overveje, hvilket ord der bedst dækker.

Eksempler: inkontinens -> ufrivillig vandladning -> sengevædere -> tisse i sengen

2.1.5 Litterær form og genrebetegnelse

En inddeling af skønlitteraturen i typer eller genrer kan være hensigtsmæssig for at gøre litteraturen mere overskuelig. Genrebetegnelse tildeles som emneord, når værket indeholder træk fra den pågældende genre.

En genrebetegnelse kan samle tekster med fælles træk, og genren kan implicit antyde forskellige kvaliteter ved historien. Det kan fx dreje sig om:

- hvordan historien er skruet sammen (komposition)
 - hvordan historien bliver fortalt, og hvem der er med i historien (fortæller og aktører)
 - hvordan sproget bruges (sætninger og sproglige virkemidler)
 - hvad historien drejer sig om (tema)
 - hvem historien er skrevet til (målgruppe)
- Eksempler på genrer: krimi, fantasy, science fiction, chick lit, erotiske romaner, historiske romaner

2.1.6 Supplerende søgeord

Der kan være behov for at udtrykke noget fra emneanalysen i søgeegnet form, som ikke - her og nu - kan tilpasses reglerne for kontrollerede emneord.

Undertiden udtrykkes det ønskede i noten, men ønsker man at udtrykke noget i en søgeegnet form kan man med fordel anvende såkaldte supplerende søgeord, som ikke er underlagt de samme regler og kontroller, der gælder for de kontrollerede emneord. De supplerende søgeord bruges til:

- analytiske emneord – dvs., når et emne er for sparsomt behandlet i værket, til at det kan blive tildelt som kontrolleret emneord efter reglerne om at indekseringen skal være på værkets niveau, men det skønnes at brugerne vil påskønne en søgemulighed
- slang, kælenavne, kaldenavne o.l.: et ord er for slang-præget eller værdiladet til, at man ønsker at benytte det som kontrolleret emneord, men man vurderer at det vil have søgemæssig interesse. Eksempel: whiskybæltet

Supplerende søgeord tildeles ikke, hvis ordet i forvejen findes i titel eller note.

Som ovenfor nævnt gælder ikke de samme regler som for de kontrollerede emneord, men det anbefales, at man ved udformning af supplerende søgeord overholder de grundlæggende regler for udformning af emneord, som er beskrevet i kapitel 3.

3. Principper for udformning af emneord til skønlitteratur

3.1 Ordtyper

Som emneord anvendes almindeligvis enkeltord, ikke emneordsstreng, dvs. der gives ikke prækoordinerede emneord, fx frasen **Danmark, mellemkrigstiden**, bortset fra faste udtryk og sammensætninger som fx **politiske flygtninge**. Jf. afsnit 2.1.2 Emneordenes vægt.

3.1.1 Substantiver

Til at beskrive et emnes indhold bruges fortrinsvis substantiver, der enten kan være fællesnavne eller egennavne.

- Fællesnavne (appellativer) er ord, der betegner en gruppe, et fænomen, et begreb
Eksempler: piger ; regnvej ; angst
- Egennavne (proprier) er navne, der betegner bestemte personer, fiktive hovedpersoner, steder, fiktive steder, institutioner, osv.
Eksempler: Karen Blixen ; Harry Potter ; København ; Gotham City ; Zoologisk Have ; Rundetårn

Vedr. regler for navneform henvises til kapitel 5 Indekseringspraksis.

3.1.2 Verber

Som emneord bruges også verber, dog oftest i substantiveret form: verbalsubstantiver

Eksempler: forplantning (af: at forplante) ; misundelse (af: at misunde) ; cykling (af: at cykle)

Verber kan i nogle tilfælde anvendes som emneord - fortrinsvis til børnelitteraturen

Eksempler: stjæle ; sutte ; blive væk ; tisse i sengen

3.1.3 Adjektiver

Adjektiver bør som hovedregel ikke anvendes som emneord alene, hvorimod de sagtens kan indgå i et sammensat emneord, oftest i ordforbindelser sammen med et substantiv

Eksempler: udsatte børn ; kunstig befrugtning ; enlige mødre

Abstrakte substantiver anvendes til beskrivelse af egenskaber og begreber

Eksempler: sundhed ; arbejdsløshed ; spedalskhed

3.1.4 Adverbier

Adverbier forekommer kun sjældent som emneord og som regel som led i en emneordsfrase eller faste udtryk.

Eksempler: for tidligt fødte ; FN's verdensmål for bæredygtig udvikling ; for 7 år ; for læsesvage voksne

3.1.5 Komposita (sammensatte ord)

Ved komposita forstås i denne forbindelse et ord, som består af to eller flere ord, som er kombineret til et sammenhængende ord. Som hovedregel gælder, at de sammensatte ord gives i direkte formulering, dvs. som ordene bruges i dagligt sprog, og at ordene ikke opsplittes i de enkelte bestanddele.

Bruges som emneord:

- Når begrebet/genstanden ikke kan udtrykkes uden det sammensatte ord
Eksempler: trækfugle ; atomvåben ; vuggestuer
- Når termen har en bestemt veldefineret betydning fx inden for et bestemt fagområde
Eksempel: seksualvejledning
- Når termerne adskilt giver en anden mening end det sammensatte ord
Eksempler: dyreunger ; børnehjem ; hjernevask ; børnehavebørn ; faldskærmsudspring

3.1.6 Faste udtryk

Der findes en del faste udtryk (fraser), som indgår som emneord, fordi disse begreber ofte er umulige at udtrykke i enkelttermer.

Eksempler: gå på opdagelse ; du er selv hovedpersonen ; at blive storebror

3.1.7 Genitiv-udtryk

Genitiv-udtryk undgås så vidt muligt. Der findes dog faste udtryk, hvor det er den mest præcise måde at udtrykke emnet på.

Eksempler: livets oprindelse ; verdens undergang ; Parkinsons sygdom

3.2 Morfologisk kontrol

Morfologisk kontrol vil sige at bestemme, hvilken grammatisk bøjningsform substantivet skal have.

3.2.1 Ental/flertal

Om et emneord anføres i ental eller flertal afhænger af, om det er **tælleligt** eller **ikke-tælleligt**.

En nem regel er: Kan man sige "hvor mange", skal emneordet i flertal.

Eksempler: hekse ; rumrejser ; reptiler ; venner ; superhelte

Kan man sige "hvor meget" skal emneordet i ental.

Eksempler: trafik ; humor ; doping ; hærværk ; hvalfangst

Handlinger og processer, der udtrykkes med verbalsubstantiver optræder i ental.

Eksempler: genmanipulation ; madlavning ; forurening

Begreber, fænomener og aktiviteter optræder i ental.

Eksempler: sorg ; magt ; selvmord ; filosofi ; kristendom ; jalousi

Der er en del substantiver, der optræder i både ental og flertal. Det drejer sig om ord, der både kan betegne et begreb og dække over et konkret emne.

Eksempler: sygdom (om begrebet) ; sygdomme (om konkrete sygdomme) ; krig (om begrebet) ; krige (om konkrete krige)

3.2.2 Bestemt/ubestemt

Almindeligvis anføres substantivet/emneordet i **ubestemt form**.

Eksempler: heste ; naboer ; indvandrere

Bestemt form anvendes ved

- Genstande og begreber, som der kun findes én af. Organer og organsystemer, som hvert individ kun har ét af sættes i bestemt ental, selv om de kan tælles
Eksempler: Jorden ; Månen (Jordens måne) ; hjernen ; hjertet
- Fænomener, som fra en dansk synsvinkel er veldefineret
Eksempler: besættelsestiden ; modstandsbevægelsen ; enevælden

3.3 Retskrivningskontrol

Emneord skal altid følge gældende retskrivningsregler, som de er beskrevet i "Retskrivningsordbogen", udgivet af Dansk Sprognævn. Der suppleres med andre typer ordbøger: "Nudansk ordbog", "Fremmedordbogen" m.m.

3.3.1 Stavning

Hvor der er valgfrihed mellem to eller flere stavemåder, skal den mest anvendte form vælges, og der henvises fra de andre former.

Eksempler: ressourcer (med henvisning fra resurser) ; virus (med henvisning fra vira og virusser)

3.3.2 Store eller små bogstaver

Generelt skrives emneord med små bogstaver.

Eksempler: tvillinger ; venner ; sejlture

Undtaget er egennavne, der skrives med store bogstaver. Ved egennavne, der består af flere ord, skrives det første og de næstfølgende betydende ord med stort begyndelsesbogstav, hvorimod mindre betydende ord (bindeord, forholdsord) skrives med småt.

Eksempler: Ovengaden oven Vandet ; Den Europæiske Union ; Den Romersk-Katolske Kirke ; Den Transsibiriske Jernbane

Hvor der ifølge "Retskrivningsordbogen" er valgfrihed mellem store og små bogstaver, foretrækkes små.

3.3.3 Tegnsætning

3.3.3.1 Bindestreger

Anvendelse af bindestreg i emneord forekommer i en del tilfælde. Ofte vil de optræde i udenlandske ord, nye ord og ordsammensætninger, der uden bindestreg vil give uhensigtsmæssige bogstavkombinationer. Efterhånden som de indgår i det danske sprog, fjernes bindestregen ofte.

Eksempel: udviklingslande -> u-lande -> ulande

Bindestreg anvendes **ikke** med henblik på at tydeliggøre betydningen af et ord. Hvis udtrykket forudsættes bekendt for den relevante bruger, skrives ikke bindestreg.

Eksempel: konkurrencesport **ikke** konkurrence-sport

Bindestreger bruges i følgende tilfælde:

- I sammensætninger med forkortelser, hvor forkortelsen ikke udtales som et ord
Eksempler: LGBT-personer ; SMS-beskeder
- I sammensætninger med forkortelser, der kan udtales som ord og staves med små bogstaver, er bindestreg valgfrit
Eksempel: aids-patienter (kunne have været aidspatienter)
- I sammensætninger med taltegn eller symboler
Eksempler: 1968-generationen ; 7/7-ordningen ; COVID-19
- I sammensætninger med enkeltbogstaver
Eksempler: p-piller ; e-mail ; D-dag
- I sammensætninger med sidestillede led
Eksempler: Slesvig-Holsten ; far-datter-forholdet
- I sammensætninger med udenlandske udtryk
Eksempler: drive-in ; deja-vu ; ju-jitsu
- I gruppesammensætninger, hvis første eller sidste led er skrevet i mere end ét ord, sættes der som hovedregel bindestreg mellem sammensætningsdelene
Eksempler: væg til væg-tæpper ; slå om-nederdele ; gør det selv-arbejde ; hip hop-kultur
Der findes en del undtagelser, især ved faste udtryk og sammensætninger med "ikke"
Eksempler: ud-af-kroppen-oplevelser ; ikke-kristne
- I sammensætninger med usædvanlige ord og uhensigtsmæssige bogstavkombinationer
Eksempler: p-piller ; CIA-agenter ; stress-sårbarhedsmodellen ; CO₂-forurening ; snuff-film ; yak-okser

- I sammensætninger med betydningen fra-til
Eksempler: Helsingør-Helsingborg-Overfarten

3.3.3.2 Forkortelsespunktum

Forkortelsespunktum bruges ved navne som emneord.

Eksempler: Andersen, H.C. ; Sct. Hans Hospital

Når et ord eller et navn er blevet et akronym (initialord) anvendes **ikke** forkortelsespunktum.

Eksempler: aids ; NATO ; ADHD

3.3.3.3 Tegnsætning i øvrigt

Tegnsætning følger retskrivningsreglerne.

Apostroffer bruges **ikke** til at tydeliggøre et emneord.

Eksempler: igloer **ikke** iglo'er ; ideer **ikke** ide'er ; kænguruer **ikke** kænguru'er

Apostrof kan bruges ved taltegn og symboler, samt forkortelser uden punktum, som ikke udtales som rigtige ord.

Eksempler: bh'er ; bz'ere ; FN's verdensmål for bæredygtig udvikling

3.4 Semantisk kontrol

Semantisk kontrol af emneord vil sige at kontrollere emneord for deres betydningsmæssige indhold og indbyrdes relationer fx valg mellem fremmedord og danske termer og valg mellem synonymer.

3.4.1 Fremmedord og latinske betegnelser

Såfremt der findes dækkende danske ord, foretrækkes disse frem for fremmedord eller latinske betegnelser.

Der laves henvisning fra den ikke foretrukne form.

Eksempler: fosterudvikling **frem for** embryologi ; indvandrere **frem for** immigranter ; kræft **frem for** cancer

Hvis der ikke findes tilsvarende danske ord, indekseres med fremmedordet.

Eksempler: cyberpunk ; matriarkat ; terraforming

Hvis et fremmedord eller en latinsk betegnelse har vundet hævd frem for den danske, vælges den.

Eksempler: anoreksi **frem for** nervøs spisevægring ; incest **frem for** blodskam

Latinske betegnelser bruges især ved sygdomsnavne.

Eksempler: meningitis ; diabetes

3.4.2 Synonymer/nærsynonymer

Som synonymer betragtes i denne sammenhæng ord med samme eller omtrent samme betydning, og hvor valg af en foretrukken form er hensigtsmæssig.

Når et begreb og dets evt. synonymer/nærsynonymer er bestemt, vælges den foretrukne form ud fra flg. kriterier:

- a) hvilket ord blandt synonymerne er mest etableret i daglig sprogbrug
- b) hvilket ord er det mest neutrale for det samme begreb?
- c) er nogle af ordene mere specifikke end andre?

Der laves ofte henvisning fra det ikke anvendte

Eksempler: nervøs spisevægring **brug** anoreksi ; narkomaner **brug** stofmisbrugere

3.4.3 Homonymer

Homonymer er ord, som er stavet eller lyder ens, men har forskellige betydninger. I denne sammenhæng er det kun de førstnævnte (homograferne), der giver problemer. Disse emneords betydningsforskelle forklares vha. en kvalifikator, dvs. en præciserende tilføjelse i parentes.

I praksis gives tilføjelsen kun til den betydning, der vurderes som den mest specielle.

Eksempler: drager og drager (fabeldyr) ; lamaer og lamaer (dyr)

3.4.4 Akronymer (initialord)

Akronymer er ord, der er dannet af begyndelsesbogstaverne i flere ord. Der indekseres med akronymer, der har vundet hævd i sproget.

Eksempler: ADHD **frem for** Attention Deficit Hyperactivity Disorder ; aids **frem for** Acquired Immune Deficiency Syndrome ; DR **frem for** Danmarks Radio

3.4.5 Andre forkortelser

Almindeligvis skal forkortelser opløses, bl.a. for at undgå sammenfald i bogstavkombinationer. Hvis den fuldstændige form sjældent eller aldrig bruges, indekseres med forkortelsen

Eksempel: bh'er

4. Henvisninger

Henvisninger er en del af kontrollen i emneordssystemet. Formålet med henvisningerne er:

- at lede brugeren hen til det eller de emneord, der bliver foretrukket frem for andre (synonymkontrol)
- at gøre brugeren opmærksom på relaterede emneord, der også kan have relevans

I nærværende kapitel gives en samlet oversigt over DBC's regler for brug af henvisninger, samt en række eksempler på anvendelse af brug- og se også-henvisninger.

Det skal bemærkes, at DBC ikke lægger emneordshenvisninger ind i de bibliografiske poster, men i stedet i DBC's emneordsposter, som kan ses i emneordsbasen.

DBC's indekseringsprincipper giver følgende muligheder:

1. relationen udtrykkes ved emneordene i posten (hierarkiske relationer)
2. relationen udtrykkes ved hjælp af en brug-henvisning (i emneordsposten)
3. relationen udtrykkes ved hjælp af en se også-henvisning (i emneordsposten)

4.1 Relationen udtrykkes ved emneordene i posten (hierarkiske relationer)

Indekseringssproget indeholder ikke i sig selv nogen begrænsning af specifikationsgraden. I nogle tilfælde kan det være hensigtsmæssigt at indeksere med et overbegreb.

Det kan være for at tilgodese den bruger, der ikke kender alle (eller måske slet ingen) eksempler inden for et begreb. Brugeren vil derfor have glæde af, at overbegrebet angives, også selvom værket ikke handler om overbegrebet, men om det konkrete eksempel:

Eksempler: mor-datter-forholdet **sammen med** familien ; pest **sammen med** sygdom ; femikrimi **sammen med** krimi

En variation af dette behov er et ønske om kombination af to eller flere emneord. Brugeren ønsker skønlitterære værker om besættelsestiden i Danmark - både generelt og i enkelte byer. Hvis ikke brugeren skal opregne alle mulige enkeltbyer, skal værket om besættelsestiden i enkelte byer også indekseres med overbegrebet Danmark udover de emneord, der direkte udtrykker dokumentets emne.

Eksempler: besættelsestiden ; København ; Danmark

4.2 Relationen udtrykkes ved hjælp af en brug-henvisning (se-henvisning)

Brug-henvisninger udtrykkes i emneordsposten - ikke i den bibliografiske post. Brug-henvisninger anvendes i følgende tilfælde:

4.2.1 Synonymer

De ægte synonymer behandles typisk ved brug-henvisninger. Se afsnit 3.4.2.

Eksempel: narkomaner **brug** stofmisbrugere

4.2.2 Nærsynonymer

Nærsynonymer (nærtliggende ord, der ofte behandles som synonymer, selvom der er nuanceforskelle) vil nogle gange være behandlet som ægte synonymer. Se afsnit 3.4.2

Eksempel: dagligdagen **brug** hverdagen

Andre gange vil der være en se også-henvisning:

Eksempel: bange **se også** angst

Beslutningen om hvilken type henvisning, der anvendes træffes på baggrund af en pragmatisk vurdering i de enkelte tilfælde.

4.2.3 Antonymer

Antonymer behandles som hovedregel som synonymer:

Eksempel: inhabilitet **brug** habilitet ; uforsigtighed **brug** forsigtighed

4.2.4 Stavevarianter

Generelt anvendes stavemåden fra Dansk Sprognævns Retskrivningsordbog. Ved valgfrihed mellem varianter vælges den oftest foretrukne form, og der laves henvisning til den alternative stavevariant:

Eksempel: grøntsager **brug** grønsager

4.2.5 Akronymmer

Når akronymmer er valgt som indekseringsterm (se afsnit 3.4.4), gives der henvisning fra den fuldt udskrevne form:

Eksempler: Irish Republican Army **brug** IRA ; Acquired Immune Deficiency Syndrome **brug** aids

4.2.6 Forkortelser

Hvis en forkortelse er valgt som indekseringsterm, fordi den fuldstændige form sjældent eller aldrig bruges, gives henvisning fra den fuldstændige form (om reglerne for valg af indekseringsterm se afsnit 3.4.5)

Eksempel: brystholdere **brug** bh'er

4.2.7 Fremmedord kontra dansk ord

Der laves henvisning mellem fremmedord/latinske betegnelser og det danske ord. (Om reglerne for valg af indekseringsterm se afsnit 3.4.1):

Eksempler: brætsejls **brug** windsurfing ; djævluedrivelse **brug** eksorcisme

4.2.8 Person- og korporationsnavne

Henvisninger til person- og korporationsnavne udformes efter reglerne i katalogiseringsreglerne.

Eksempler: Khan, Djengis **brug** Djengis Khan ; Calderón, Frida Kahlo y **brug** Kahlo, Frida ; Federal Bureau of Investigation **brug** FBI

4.3 Relationen udtrykkes ved hjælp af en se også-henvisning

Associative relationer, også kaldet sideordnede, idéassociative relationer, bruges mellem ord på samme "niveau".

Der er to måder, hvorpå man kan udtrykke associative relationer. Enten i den bibliografiske post, hvis værket dækker begge beslægtede emner (fx indvandrere og migration), eller i emneordsposten ved hjælp af se også-henvisninger.

Se også-henvisninger gives ikke hierarkisk, men bruges mellem ord på samme "niveau" og henviser altid begge veje.

De kan bruges i følgende tilfælde:

- Mellem beslægtede emner eller genrer
Eksempler: domestic noir **se også** psykologisk thriller ; myter **se også** legender ; opdagelsesrejser **se også** ekspeditioner
- Mellem nærsynonymer
Eksempler: bange **se også** angst
- Ved skift af terminologi (jf. afsnit 3.4.2)
Eksempler: børnehjemsbørn **se også** institutionsbørn
- Ved korporationers navneskift
Eksempler: Danmarks Radio **se også under det senere navn** DR
- Ved landes og byers navneskift
Eksempler: Kaliningrad **se også under det tidligere navn** Königsberg ; Israel **se også** Palæstina ; Holland **se også under det senere anvendte navn** Nederlandene

5. Indekseringspraksis

5.1 Personnavne

I skønlitteraturen anvendes personnavne for at beskrive både virkelige og fiktive hovedpersoner som emne for materialet.

Navne på virkelige personer som emneord bruges især ved biografiske romaner eller fx ved værker om historiske personer, der er centrale i et værks handlingsforløb. Navnet gives i den almindelige vedtagne navneform, som også anvendes ved katalogisering.

Findes navnet på personen i forvejen som kontrolleret navneform i en DBC-post, kan den uden videre kopieres. Hvis navnet ikke findes i kontrolleret form, udformes det i overensstemmelse med de regler, som [katalogiseringsreglernes del 1, kapitel 2](#) foreskriver.

Eksempler:

Ravn, Malene f. 1971: Hvor lyset er

Kontrollerede emneord: **Fischer, Carl** ; familien ; forelskelse ; følelser ; identitet ; kærlighed ; ægteskab ; parforhold ; malerkunst ; Danmark ; 1890-1899 ; 1930-1939 ; 1940-1949 ; 1950-1959 ; 1960-1969 ; biografiske romaner ; romaner

Note: Kunstmaleren Carl Fischer levede et dramatisk og turbulent liv. Som voksen forelsker han sig i den yngre kvinde Ely, som han får et barn med uden for ægteskab. Men Carl vil ikke være far, han vil kun male

Jacobsen, Roy : Manden som elskede Sibirien

Kontrollerede emneord: **Dörries, Fritz** ; naturvidenskab ; naturfolk ; naturen ; opdagelsesrejsende ; kulturforskelle ; kulturmøde ; biologi ; videnskabshistorie ; videnskab ; Sibirien ; Rusland ; Tyskland ; Japan ; 1800-1899 ; biografiske romaner ; romaner

Note: Følg med på den tyske botaniker Fritz Dörries' 22 år lange rejse rundt i Sibirien på evig jagt efter sommerfugle, dyr og artefakter til videnskabelige samlinger i Europa

Riis, Anne-Grethe Bjarup : I Guds rige

Kontrollerede emneord: **Riis, Anne-Grethe Bjarup** ; familien ; parforhold ; sygdom ; kræft ; leukæmi ; Danmark ; 1960-1969 ; 1970-1979 ; 2000-2009 ; 2010-2019 ; biografiske romaner ; romaner

Note: Anne-Grethe Bjarup Riis fortæller om et hjerteskrærende ensomt forløb med sønnens leukæmi og hendes egen opvækst med familiehemmeligheder og svigt

Brønserud, Anders : Anders tegner dagligt

Kontrollerede emneord: **Brønserud, Anders** ; humor ; dagligdag ; børnehaver ; musikere ; tegnere ; Danmark ; 2010-2019 ; 2020-2029 ; biografiske tegneserier ; tegneserier

Note: Samling af dagbogstegninger om Anders, der arbejder med at lave mad til børnehavebørn, og sideløbende tegner tegneserier og spiller musik

Personnavne anvendes også som emneord, der angiver materialets fiktive hovedperson. Her vælges den mest udbredte version af navnet, gerne med efternavn, hvis det kendes, og i ligefrem orden. Ved navnesammenfald må sondres på fx serietitel, forfatternavn eller det univers, som figuren er kendt fra.

Eksempler:

Riordan, Rick: Olympens blod

Kontrollerede emneord: **Percy Jackson** ; græsk mytologi ; romersk mytologi ; helte ; uhyrer ; venskab ; guder ; for 12 år ; for 13 år ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; fantasy ; romaner

Note: De syv unge halvguder gør nu en sidste kæmpemæssig anstrengelse for at hindre Gaia og hendes giganter i at udrydde menneskeheden. Men der er stadig meget, der skal gøres, og der er næsten ingen tid tilbage

Frygtens spind

Kontrollerede emneord: **Spider-Man** ; superhelte ; New York ; USA ; 2020-2029 ; tegneserier ; spænding ; humor

Note: Spider-Man må denne gang kæmpe mod den superstærke Kree Minerva sammen med Ms. Marvel. Begge er uvidende om, at en formidabel fjende rejser gennem multiverset mod dem. Fantastisk superhelte-tegneserie for store børn, unge og voksne

Bardugo, Leigh: Grisha - skyggernes trone

Kontrollerede emneord: **Alina (Grisha)** ; det gode ; det onde ; venskab ; kærlighed ; parallelle verdener ; magi ; Rusland ; for 12 år ; for 13 år ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; fantasy ; romaner

Note: Mørkningen sidder igen på Ravkas trone. Kan Alina finde kræfterne til at rejse sig efter sit sviende nederlag? Og vigtigst af alt: Vil hun ofre både sig selv og Mal i kampen for et frit Ravka?

Teige, Trude: Alene i mørket

Kontrollerede emneord: **Kajsa Coren** ; drab ; mord ; efterforskning ; omsorgssvigt ; børnehjem ; hævn ; journalister ; Norge ; 2000-2009 ; krimi ; romaner

Note: Den norske tv-journalist Kajsa Coren bliver involveret i en grim sag om et dobbeltdrab på et gammelt ægtepar og ender med at sætte livet på spil. Det er første del i en serie, som vil falde i god jord hos læsere af nordiske krimier

5.2 Korporationsnavne

Korporationsnavne kan også bruges som emneord.

Findes navnet på korporationen i forvejen som kontrolleret navneform i en DBC-post, kan den uden videre kopieres. Hvis navnet ikke findes i kontrolleret form, udformes det i overensstemmelse med reglerne i [katalogiseringsreglernes del 1, kapitel 3](#).

Eksempel:

Westh, Henriette : Dødslisten

Kontrollerede emneord: **Interpol** ; Dorthea (Dortheas overlevelser) ; spioner ; Frankrig ; 2020-2029 ; tegneserier ; humor ; spænding

Note: Interpolagenten Dorthea må flygte, da hun pludselig er at finde på en dødsliste. Hvem vil hende til livs? Det bliver en både sjov og farlig sag for den gæve heltinde

Langkjær, Kent : Elektrochok

Kontrollerede emneord: **Politiets Efterretningstjeneste** ; Torsten Lange ; samfundsforhold ; terrorbekæmpelse ; efterforskning ; journalistik ; Aalborg ; Danmark ; 2010-2019 ; romaner ; krimi

Note: Efterforskningsleder Torsten Lange er sygemeldt og bliver mistænkt for mordet på sin ekskone, journalisten Lena. Lange må selv i gang med efterforskningen for at finde den rigtige morder på trods af sin uligevægtige sindstilstand

5.3 Stednavne

Et stednavn gives som emneord, når stedet spiller en væsentlig rolle for bogens handling og man har et tydeligt indtryk af præcist, hvor handlingen foregår.

Eksempler:

Jessen, Ida, f. 1964 : Kaptajnen og Ann Barbara

Kontrollerede emneord: samfundsforhold ; fattigdom ; overgreb ; heder ; **Den Jyske Hede** ; **Danmark** ; 1750-1959 ; 1760-1769 ; landliv ; historiske romaner ; romaner

Note: Historisk roman om de første, der opdyrkede heden i 1700-tallet. En art dansk western om den enlige nybygger, der begynder et liv helt fra bunden af og selv skal skabe alt. For voksne læsere af historiske dramaer

Blay, Charlotte : Lebensborn

Kontrollerede emneord: den kolde krig ; den 2. verdenskrig ; barndom ; flugt ; **Danmark** ; **Østpreussen** ; **Tyskland (DDR)** ; **Tyskland (forbundsrepublik)** ; 1940-1949 ; 1950-1959 ; 1990-1999 ; krigsromaner ; romaner

Note: Willi fødes i 1940 som "Lebensborn", Hitlers forsøg på at skabe en arisk race. Vi følger ham i en barndom med fattigdom og flugt, til han som voksen ender i Danmark, og begynder at grave i sin fortid. Handlingsmættet roman til alle interesserede i de mange konsekvenser af 2. verdenskrig

Vernes, Henri : Bob Morane

Kontrollerede emneord: Bob Morane og Bill Ballantine ; middelalderen ; tidsrejser ; **Frankrig** ; **Sydamerika** ; **Indonesien** ; 1970-1979 ; tegneserier ; spænding ; science fiction

Note: Tegneserie om agenten Bob Morane og hans tro følgesvend, Bill Ballantine, der kastes ud i tre fantasifulde spændingshistorier. For voksne læsere af spændingstegneserier

Daughtry, Mikki : All this time

Kontrollerede emneord: familien ; forelskelse ; kærlighed ; sorg ; venskab ; sjælerejser ; **USA** ; 2010-2019 ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; kærlighedsromaner ; romaner ; young adult

Note: De skulle have været afsted på college, men i stedet vågner Kyle op på hospitalet efter en trafikulykke. Kyles highschool-kæreste er død. Først da han møder Marley, begynder han at elske livet igen. Men hvad hvis han også mister hende? Rørende og overraskende young adult kærlighedsroman for både unge og voksne romantikere

5.3.1 Valg af navneformer

Skønlitteraturen genbruger de navneformer som faglitteraturen anvender. Når stednavnet ikke findes i faglitteraturen, bruges følgende fremgangsmåde:

- **Danske** stednavne: Danske stednavne verificeres om muligt på [SDFE's kortviser](#). Hvis det ikke er muligt at verificere stednavnet her, kan man i stedet anvende registret i Trap Danmark - topografisk atlas.
- **Grønlandske** stednavne: Grønlandske stednavne verificeres på [Grønlandsk Stednavnenævn](#)
- **Udenlandske** stednavne: For udenlandske landenavne anvendes danMARC2, Bilag C – [Koder for landenavne](#). Som supplement anvendes Den Store Danske Encyklopædi, alternativt Gyldendals store verdensatlas.

Hvis stednavnet eksisterer flere steder, tilføjes en forklarende parentes, efter samme regler som beskrevet i [katalogiseringsreglernes del 1, § 73](#)

Eksempel: Als *og* Als (Nordjylland) ; Lagos (Nigeria) *og* Lagos (Portugal)

Ved lokaliteter i andre lande gælder, at den danske form anvendes, såfremt den eksisterer.

Eksempel: Rhinen *foretrakkes frem for* Rhein

Ellers anvendes det pågældende lands egen betegnelse for lokaliteten. Gyldendals store verdensatlas angiver geografiske navne i de officielle nationale former.

Der laves henvisninger fra ikke anvendte former og fra forskellig stavemåde.

Eksempel: Ægypten *brug* Egypten ; Philippinerne *brug* Filippinerne

Ved landes og byers navneskift indekseres som regel med det navn som landet havde i den pågældende periode. Der laves se også-henvisninger mellem landenavnene.

Eksempel: Leningrad *se også* Skt. Petersborg ; Congo *se også* Zaire ; Israel *se også* Palæstina

I særlige tilfælde hvor man skønner, at en differentiering ikke er nødvendig, laves en brug-henvisning.

Eksempel: Siam *brug* Thailand ; Ceylon *brug* Sri Lanka

5.3.2 Stednavne i direkte form

Når handlingen beskriver en lokalitet i et bestemt land, suppleres med landet, fx Danmark.

Det er også muligt at angive byer/lokalteter som fx Helsingør eller Dyrehaven

Eksempler:

Jessen, Ida, f. 1964 : Kaptajnen og Ann Barbara

Kontrollerede emneord: samfundsforhold ; fattigdom ; overgreb ; heder ; **Den Jyske Hede ; Danmark ; 1750-1959 ; 1760-1769 ;** landliv; historiske romaner ; romaner

Note: Historisk roman om de første, der opdyrkede heden i 1700-tallet. En art dansk western om den enlige nybygger, der begynder et liv helt fra bunden af og selv skal skabe alt. For voksne læsere af historiske dramaer

Tarshis, Lauren: Jeg overlevede den 11. september 2001

Kontrollerede emneord: terrorisme ; brandmænd ; 11. september ; amerikansk fodbold ; **World Trade Center ; New York ; USA ; 2000-2009 ;** for 9 år ; for 10 år ; for 11 år ; for 12 år ; for 13 år ; romaner

Note: Drengen Lucas på 11 år overlevede terrorangrebet i New York den 11. september 2001, da et passagerfly fløj ind i tårnene ved World Trade Center. For historisk interesserede børn i alderen 9-13 år

Når navnet på en region, ø, delstat, stat eller by anvendes som emneord, gives der også emneord på land eller forbundsstat.

Eksempler:

Sem-Sandberg, Steve : W.

Kontrollerede emneord: Woyzeck, Johann ; skyld ; skam ; ydmygelse ; eksistentialisme ; drab ; mord ; krænkelser ; kærlighed ; afmagt ; **Leipzig ; Tyskland ; 1820-1829 ;** historiske romaner ; romaner ; biografiske romaner

Note: Historien om Woyzeck er en stærk, psykologisk, sensuel og betagende skildring af en tragisk skæbne, der i 200 år har tryllebundet offentligheden med sin historie om kærlighed, skam, drab og skyld. Til kræsne romanlæsere af den bedste nordiske romankunst

Griffiths, Elly : Det første juletræ

Kontrollerede emneord: Ruth Galloway ; jul ; **Norwich ; Norfolk ; England ;** krimi ; noveller

Note: En charmerende julehistorie om arkæologen Ruth Galloway og alle de andre karakterer fra Elly Griffiths' elskede krimiserie

Når et landenavn anvendes som emneord, kan der gives emneord på den verdensdel landet ligger i.

Eksempler:

Braithwaite, Oyinkan : Min søster er seriemorder

Kontrollerede emneord: søskende ; kvinder ; drab ; loyalitet ; dilemmaer ; **Lagos (Nigeria) ; Nigeria ; Afrika** ; 2010-2019 ; romaner ; krimi ; domestic noir ; humor

Note: Den smukke søster har det med at slå sine kærester ihjel. Den kedelige søster har det med altid at hjælpe med at fjerne dem og slette alle spor. Da den smukke søster udser sig den mand, som den kedelige er lun på, bliver søsterloyaliteten sat på prøve

Roos Jacobsen, Jesper : Bækager boldklub - bold og badehætter

Kontrollerede emneord: fodbold ; venskab ; for højtlesning ; **Kenya ; Afrika** ; for 6 år ; for 7 år ; for 8 år ; for 9 år ; for 10 år ; for 11 år ; for 12 år ; romaner ; sjove bøger

Note: Bækager Boldklub skal på ferie i Kenya, hvor deres træner Altmuligmand stammer fra. I Kenya viser det sig, at Altmuligmand er ret berømt, men Altmuligmand vil ikke snakke om det. Han vil holde 100% holiday uden fodbold!

Abad Faciolince, Héctor : Affald

Kontrollerede emneord: ensomhed ; nysgerrighed ; identitet ; litteratur ; **Colombia ; Sydamerika** ; romaner ; samfundsskildringer

Note: Bogens unavngivne fortæller finder tilfældigt naboens kasserede manuskripter i affaldsrummet. De sammenkrøllede skrivelser indeholder ingen rød tråd, men alligevel vækker de hans nysgerrighed og ønsket om at få svar på spørgsmålet om der er en forbindelse mellem de afbrudte tekststykker og forfatterens eget liv?

5.3.3 Fiktive steder

Emneordet **fiktive steder** anvendes når handlingen i bogen foregår et fiktivt sted, og når det spiller en vigtig rolle for bogens handling. Ofte vil navnet på det fiktive sted også gives som emneord, men også virkelige stednavne, hvis det fiktive sted er placeret i fx Skotland.

Eksempler:

Colgan, Jenny, f. 1972 : Jul på den lille skotske ø

Kontrollerede emneord: Flora MacKenzie ; **Mure ; fiktive steder** ; Skotland ; forelskelse ; parforhold ; homoseksuelle ; flygtninge ; graviditet ; juleforberedelser ; juletraditioner ; 2010-2019 ; romaner

Note: Det er december på den lille skotske ø Mure, men juleforberedelserne er påvirket af kærlighedsproblemer. Hyggelig roman med et twist af livets alvor for læsere af romantiske underholdningsromaner

Sohn Jensen, Anne-Mette, f. 1973 : Jeg ser dig

Kontrollerede emneord: **Kelind** ; **fiktive steder** ; samfundsforhold ; familien ; forelskelse ; følelser ; kærlighed ; identitet ; venskab ; uddannelse ; uddannelsesvalg ; totalitarisme ; kontrol ; diktatur ; diktatorer ; fremtiden ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; romaner ; science fiction

Note: Josinda bor i landet Kelind, som har et totalitært styre, der kontrollerer indbyggerne og bestemmer over deres liv. Da Josinda en dag kommer til skade, får hun mistanke om, at hendes disciplinerede liv bygger på en løgn

Granström, Erik (f. 1956): Vredesværk

Kontrollerede emneord: hævn ; krig ; magi ; magt ; intriger ; **Trakorien** ; **fiktive steder** ; fantasy ; romaner

Note: Storslået og episk fantasy-serie om ø-riget Trakorien, der er splittet i interne stridigheder. Den femte konfluks nærmer sig, men en ydre fjende truer nu også ø-riget. En genopstået general, en hjemvendt fyrste og en vindheks kæmper i hver sin del af landet for at redde skæbnen. For fantasylæsere

Johansen, Erika: Tearlings skæbne

Kontrollerede emneord: Kelsea Glynn ; magtkamp ; krig ; oprør ; magi ; **Tearling** ; **fiktive steder** ; magtforhold ; 2070-2079 ; 2080-2089 ; 2090-2099 ; let at læse ; for læsesvage unge ; for læsesvage voksne ; romaner ; eventyrlige fortællinger

Note: Efter at være blevet dronning i Tearling kæmper Kelsea mod nabolandets Røde Dronning og forsøger at beskytte sit folk. For læsesvage unge og voksne fantasylæsere

5.3.4 Stednavne i adjektivisk form

Selvom stednavne i direkte form i langt overvejende grad vil være at foretrække, er der dog visse tilfælde, hvor man skal vælge at gengive et stednavn i adjektivisk form:

- I faste ordforbindelser. Med dette menes ordforbindelser, hvor det vil være meningsforstyrrende at opsplitte det i emne + land
For eksempel: amerikansk fodbold, tyrkisk bad og latinamerikansk dans
- I enkelte andre ordforbindelser, hvor brugen af den adjektiviske form er naturlig / entydig / præciserende. Det drejer sig fx om emner, der er nationalt og/eller etnisk traditionsbundne eller integrerede
For eksempel: det danske mindretal, tyske flygtninge, den russiske revolution

Eksempler:

Callihan, Kristen : Det perfekte skud

Kontrollerede emneord: **amerikansk fodbold** ; fotografering ; kærlighed ; familien ; erotik ; sex ; venskab ; USA ; 2010-2019 ; erotiske romaner ; kærlighedsromaner ; romaner

Note: Finn er NFL-holdets stjerne. Quarterback, fotomodel og har aldrig været i et seriøst forhold. Fotografen Chess drømmer om at møde den eneste ene. Nu skal hun fotografere alle spillerne på Finns hold – nøgne

Holmgård Jensen, Lars : Nellikedrengen

Kontrollerede emneord: **tyske flygtninge** ; smuglere ; efterkrigstiden ; forelskelse ; Danmark ; 1940-1949 ; for 13 år ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; romaner

Note: 15-årige Ernst bor i efterkrigstidens Århus. Han bliver uforvarende involveret i ting, der er over hans fatteevne, selvom det eneste han egentlig ønsker er den tyske flygtningepige Iwonas hengivenhed

5.4 Periodebetegnelser

Hvis den tidsmæssige periode for værkets handling er tydelig, medtages dette i indekseringen, enten udtrykt som en verbal tidsangivelse eller i tal.

5.4.1 Udformning af periodebetegnelser

Perioder betegnes primært med arabertal i hele årtier eller århundreder.

- **Århundreder**
Eksempler: 1100-1199 ; 1200-1299 ; 1900-1999
- **Årtier**
Eksempler: 1510-1519 ; 1980-1989 ; 2020-2029
- Perioder **før Kristi fødsel**:
Eksempler: 299-200 ; 2999-2000 ; 2309-2300
- Perioder **omkring Kristi fødsel**:
Eksempler: 9-1 ; 1-99
- **Nutiden** angives med det aktuelle årti
Eksempler: 1990-1999 ; 2000-2009; 2020-2029
- **Specifikke datoer**:
Eksempler: 11. september ; 9. april

Der laves brug-henvisninger fra de ikke anvendte former.

Eksempler: det 19. århundrede **brug** 1800-1899 ; 1800-tallet **brug** 1800-1899

5.4.2 Flere perioder

Når dokumentet dækker flere end 3-5 årtier, gives århundredet som periode. Når materialet dækker flere end 3-5 århundreder, bruges årtusindet som periodeangivelse.

Dette er den generelle regel, men der vil være tilfælde, hvor det er relevant at give flere årtier. Typisk ved materialer, der behandler fx 2-3 årtier på hver side af et århundredeskifte eller første halvdel af 1900-tallet. Dette skyldes at det vil virke som tomgang at give hele århundredet, når perioden ligger tæt ved vor egen tid.

Eksempler:

Bjergfeldt, Annette : Højsangen fra Palermovej

Kontrollerede emneord: familien ; kærlighed ; Amager ; Danmark ; **1900-1999** ; slægtsromaner ; romaner

Note: Pigen Esther bor med sin familie i huset på Palermovej, som hendes morfar med store drømme købte i 1921, og som nu har været rammen om familien i tre generationer

Helleberg, Maria : Kvinderne fra Thy

Kontrollerede emneord: familien ; kvinder ; landliv ; Thy ; Danmark ; **1860-1869** ; **1870-1879** ; **1880-1889** ; **1890-1899** ; **1900-1909** ; **1910-1919** ; **1920-1929** ; slægtsromaner ; romaner

Note: Slægtsroman om to kvinder, mor og datter, der tager kampen op for at få et bedre liv på landet i Thy omkring år 1900

Wille, Gunnar : De wille drenge

Kontrollerede emneord: tidsrejser ; mystik ; Norge ; Danmark ; Peru ; **1950-1959** ; **1960-1969** ; **1970-1979** ; **2000-2009** ; for 11 år ; for 12 år ; for 13 år ; for 14 år ; romaner ; spænding

Note: Om Gunvalds rejse til Norge og Peru, og om hvordan han blev en rig, men jaget mand. Og så får vi historien fra Sigurd, som også var hovedpersonen i "Den kloge dreng", som i et meget specielt rum fortæller Antonius (og læseren) om, hvordan hele historien vil ende ude i fremtiden

5.4.3 Verbale tidsangivelser

Der bruges verbale tidsangivelser for geologiske eller historiske epoker som fx istider, bronzealderen, vikingetiden, oldtiden og middelalderen. Kun såfremt der er tale om en delmængde af perioden, udtrykkes den også i tal.

Konkrete historiske begivenheder, eller kortere historiske perioder, som fx den 2. verdenskrig, besættelsestiden og Vinterkrigen anvendes som periodebetegnelse og udtrykkes også i tal.

Eksempler:

Gulløv, Tonny : Jernbyrd

Kontrollerede emneord: Harald I, konge af Danmark ; Ulv Palnatoke; krig ; asatro ; kristendom ; krigsførelse ; **vikingetiden** ; vikinger ; historie ; Danmark ; **900-999** ; historiske romaner ; romaner ; spænding

Note: I året 960 må danerne igen kæmpe mod den kristne trussel sydfra. Harald Blåtand sender bud efter sine bedste mænd, og her er den stridbare jarl Ulv Palnatoke fra Gammelborg en uforlignelig strateg og krigsherre

Jacobsen, Roy (f. 1954): Huggerne

Kontrollerede emneord: **Vinterkrigen** ; brænehuggere ; humanisme ; Finland ; **1930-1939** ; **1940-1949** ; romaner ; historiske romaner

Note: Da finnerne i 1939 rømmer og afbrænder den lille by Suomussalmi før russerne kan indtage den, bliver tømmerhuggeren Timmo tilbage og bliver sat til at hugge brænde for den russiske hær

Juhl, Pernille, f. 1963 : Helenes krig

Kontrollerede emneord: forelskelse ; modstandsbevægelsen ; modstandsgrupper ; kvinder ; **besættelsestiden** ; **den 2. verdenskrig** ; København ; Danmark ; **1940-1949** ; historiske romaner ; romaner

Note: Historisk roman om unge studerende der involveres i den danske modstandsbevægelse. Jurastuderende Helene Brandt bliver sammen med studieveninden Jonna aktive medlemmer af Kannibalgruppen. Her vokser den ulovlige uddeling af flyveblade i løbet af et par år til dødsensfarlige snigskytteopgaver

5.5 Indekseringspraksis - udvalgte eksempler på emneord

5.5.1 Persongrupper som emneord

Hvis det af emneanalysen fremgår, at en persongruppe er i fokus eller at værkets hovedperson(er) repræsenterer en gruppe, medtages denne som emneord. Fx unge, gamle, mænd, kvinder, drenge, piger.

Eksempler:

Davis, Charlotte Nicole : Good luck girls

Kontrollerede emneord: **piger** ; **kvinder** ; forelskelse ; venskab ; magi ; overnaturlige væsener ; bordeller ; for 13 år ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; romaner ; fantasy

Note: I Arketta betragtes støvblodspiger som heldige med at arbejde som Good Luck Girls i et glædeshus, fanget af en magisk tatovering og bedøvet af Sød Tidsel. Men da Clementine dræber sin første kunde, må hun flygte sammen med en flok andre piger

Krejberg, Gunvor Ganer : Den som alle ser

Kontrollerede emneord: **unge** ; **søstre** ; **handicappede** ; anderledes ; forelskelse ; kærlighed ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; romaner

Note: Anna og Isabel er tvillinger og bedste veninder. Ved et uheld kommer Anna til at ødelægge tvillingesøsterens muligheder for at komme på date med skolens lækre fyr Said. Men da hun prøver at rette op på det, opdager hun, det ikke er så let

Bjørg, Annette : Sommervenner

Kontrollerede emneord: ensomhed ; venskab ; **gamle** ; **børn** ; omsorg ; for 4 år ; for 5 år ; for 6 år ; for 7 år ; for 8 år ; for højtlesning ; billedbøger

Note: Det er sommer. Iris går tur på stranden og ser den gamle mand, Axel, sidde alene på en bænk. Han ser sur ud. Iris begynder at snakke med ham, og langsomt opstår der et venskab mellem Iris og Axel

5.5.2 Emneordet identitet

Emneordet **identitet** bruges især sammen med persongrupper, fx unge, drenge, kvinder.

Eksempler:

Hitz, Anja: Sol, solo, superglue

Kontrollerede emneord: **unge** ; **identitet** ; fremtiden ; drømme ; kærlighed ; sommerferie ; let at læse ; for 13 år ; for 14 år ; for 15 år ; romaner

Note: Sara mangler drømme og planer for fremtiden, som de andre i klassen har. Kærligheden og følelserne tumler hun også med. Skolen er ovre, mor er på arbejde og Sara har flere udfordringer bl.a. et fritidsjob i onkel Romers solcenter

Forna, Namina (f. 1987): Dødløs

Kontrollerede emneord: familien ; følelser ; **identitet** ; kærlighed ; venskab ; magi ; kvindefrigørelse ; **kvinder** ; **unge kvinder** ; kvindeundertrykkelse ; kvindesyn ; feminisme ; dæmoner ; romaner ; fantasy ; young adult

Note: På dagen for hendes renhedsritual bliver det klart for alle i landsbyen, at Dekas snarere er et afkom af dæmoner end et barn af menneskeheden. Hvem vil elske hende nu, hvor både familie og venner har udstødt hende? Fantastisk feministisk fantasy for unge og voksne

5.5.3 Emneordet følelser

Bøger for børn, der omhandler enkeltfølelser, suppleres ofte med overbegrebet **følelser**.

Eksempler:

Nilsson, Ulf, f. 1948 : Laura er ikke bange

Kontrollerede emneord: **frygt** ; **mod** ; venskab ; katte ; **bange** ; **følelser** ; dyr ; for 2 år ; for 3 år ; for højt læsning ; billedbøger

Note: Laura skal passe naboens kat. Hun er lidt bange for den. Men de bliver venner, og sammen bliver de lidt mere modige

Alaei, Neda, f. 1991 : Dette er ikke os

Kontrollerede emneord: **sorg** ; sorgarbejde ; døden ; fædre ; svigt ; **følelser** ; venskab ; for 13 år ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; romaner

Note: Sannas mor er død. Nu bor hun alene med sin far, som ikke længere lægger mærke til hende. Sanna må klare hverdagen for dem begge, og det er et meget tungt ansvar, men så begynder Yousef i klassen

5.6 Indekseringspraksis - udvalgte eksempler på genrer

5.6.1 Dyrefortællinger

Emneordet **dyrefortællinger** anvendes ved bøger, hvor dyrene er centrale i handlingsforløbet. De optræder talende og handlende og er udstyret med menneskelige egenskaber. Skildringen af dyrene kan være naturalistisk, ofte med et enkelt eksemplar af racen som hovedperson, en gang imellem set i relation til mennesket.

Ved helt klassiske dyrefortællinger gives emneord for arten, hvis der er tale om en enkelt art, sammen med emneordet dyrefortællinger.

Eksempel:

Mathiesen, Egon, f. 1907 : Mis med de blå øjne

Kontrollerede emneord: **katte** ; farver ; anderledes ; selvtillid ; for 3 år ; for 4 år ; for 5 år ; for 6 år ; for højtlesning ; billedbøger ; **dyrefortællinger**

Note: En lille mis med blå øjne beslutter sig for at gå ud i verden for at finde landet med de mange mus. Den møder andre dyr som ikke er særlig hjælpsomme og til sidst en flok katte med gule øjne

Billedbøger, der foregår i et dyreunivers, ofte med mennesket som fjendebillede, gives emneordet dyrefortællinger og evt. art. Der er ofte en overordnet mening med historien, som i nedenstående eksempel dyrets naturlige frihed.

Eksempel:

Storm Petersen, Robert : Søløven

Kontrollerede emneord: **søløver** ; for 4 år ; for 5 år ; for 6 år ; for højtlesning ; billedbøger ; rim ; **dyrefortællinger** ; fabler

Note: Billedbog med rimet tekst om søløven Marius som bliver fanget og trukket op på et skib. Herfra starter et nyt liv for Marius, der både lever et liv på gaden og i luksus, inden han til sidst finder det sted, han hører hjemme

Billedbøger med dyr, der optræder som sig selv ofte i relation til deres mennesker, typisk husdyr/kæledyr gives arten, men ikke dyrefortællinger.

Eksempel:

Westera, Bette : Hej Gustav Gravhund!

Kontrollerede emneord: **hunde** ; hundehvalpe ; kæledyr ; regnbuefamilier ; for 4 år : for 5 år ; for 6 år ; for højtlesning ; billedbøger

Note: Gustav Gravhund er en hundehvalp, som hygger sig med sin mor og sine søskende. En dag kommer menneskefamilien, far Pablo, far Alfred og 7-årige Sarah, og tager ham med hjem.

Gustav er bange, men heldigvis forstår Sarah ham

Billedbøger med næsten uigenkendelige dyr, ofte sjove og "fjollede" gives **ikke** dyrefortællinger

Eksempler:

Voss, Claes D. : Rasmus Klump på kageøen

Kontrollerede emneord: Rasmus Klump ; for 3 år ; for 4 år ; for 5 år ; for 6 år ; for højtlesning ; billedbøger ; sjove bøger

Note: Rasmus Klump skal købe ind, men alt er udsolgt hos købmand Grisso. Slukøret sejler

Klump, Pingo og Gøjen hjem. Men Gøjen holder udkig den forkerte vej, da en stor bølge fanger båden og bum. Klump og vennerne er landet på en fremmed ø

Bing, Elin : Bamses allergodeste billedbog

Kontrollerede emneord: Bamse og Kylling ; for 2 år ; for 3 år ; for 4 år ; for højtlesning ; billedbøger

Note: Billedbog med ti historier om Bamse, Kylling og Ælling

5.6.2 Gå på opdagelse

Emneordet gives til "Find Holger-bøger" og lignende, hvor man skal finde en given figur i illustrationerne, der ofte består af et mylder af detaljer.

Eksempler:

Rieckhoff, Sibylle : Dragen Krudtugle og prinsesse Slikmunds hemmelige skat

Kontrollerede emneord: drager (fabeldyr) ; labyrinter ; for 3 år ; for 4 år ; for 5 år ; for 6 år ; for højtlesning ; billedbøger ; **gå på opdagelse** ; sjove bøger

Note: Dragen Krudtugle passer på Prinsesse Slikmunds skattekasse. Men en nat forsvinder den. Nu må han ud at lede efter tyven, og han får hjælp af vennen Krage. Prøv at finde Ridder Fips gennem forskellige labyrinter, og find tyven

Cera, Joaquín : Flunkerne i H.C. Andersens univers

Kontrollerede emneord: Den lille havfrue ; Flunkerne ; for 5 år ; for 6 år ; for 7 år ; for 8 år ; for højtlesning ; billedbøger ; **gå på opdagelse** ; eventyr

Note: Flunkerne er denne gang taget på opdagelse i H.C. Andersens eventyr. Vi kommer bl.a. under havet med Den Lille Havfrue, ud i sneen med Snedronningen og under jorden med Fyrtøjet. Der er også opslag med fakta om H.C. Andersens liv

5.6.3 Young adult

Genren **young adult** gives til bøger, hvor unge mennesker, typisk mellem ca. 15 og 19 år, er i hovedrollen, og hvor plottet hænger sammen med hovedpersonens alder og erfaring. Fremtrædende emner er identitetsdannelse, seksualitet og venskab i overgangen mellem barn og voksen. Young adult kan optræde sammen med mange andre forskellige genrer, bl.a. realisme, science fiction og fantasy.

Eksempler:

Harley, Luna: Bare Alice

Kontrollerede emneord: forelskelse ; følelser ; identitet ; kærlighed ; venskab ; seksualitet ; seksuel frigørelse ; homoseksualitet ; homoseksuelle ; lesbiske ; queer ; LGBT-personer ; unge ; familien ; Danmark ; 2010-2019 ; 2020-2029 ; for 15 år ; for 16 år ; romaner ; **young adult**

Note: 17-årige Alice forelsker sig i en jævnaldrende pige, men hun har svært ved at erkende det over for sig selv og slyngveninden Olivia. Tankevækkende og følsom young adult-bog for unge fra 15 år

Wood, Margot: Første gang

Kontrollerede emneord: sex ; venskab ; lesbiske ; LGBT-personer ; følelser ; forelskelse ; identitet ; veninder ; fester ; uddannelsesvalg ; USA ; Boston ; 2010-2019 ; romaner ; **young adult**

Note: 18-årige Elliot har tænkt sig at få det hele med på sit første år på college. Masser af sex, nye venskaber og fester natten lang. Men så finder hun ud af, at undervisningen også skal følges og venskaberne skal plejes. Hæsblæsende og sjov coming-of-age for alle fans af young adult-romaner

Forna, Namina (f. 1987): Dødløs

Kontrollerede emneord: familien ; følelser ; identitet ; kærlighed ; venskab ; magi ; kvindefrigørelse ; kvinder ; kvindeundertrykkelse ; kvindesyn ; unge kvinder ; feminisme ; dæmoner ; romaner ; fantasy ; **young adult**

Note: På dagen for hendes renhedsritual bliver det klart for alle i landsbyen, at Deka snarere er et afkom af dæmoner end et barn af menneskeheden. Hvem vil elske hende nu, hvor både familie og venner har udstødt hende? Fantastisk feministisk fantasy for unge og voksne

5.6.4 Sjove bøger og humor

Genren **sjove bøger** anvendes især på børnebøger, der er sjove/grinagtige, evt. rablende skøre. På voksenbøger og de mere underfundigt morsomme børnebøger, bruges genren **humor**. De anvendes generelt ikke sammen.

Eksempler:

Spang Olsen, Lasse : Da fremtiden blev stjålet

Kontrollerede emneord: pirater ; engle ; riddere ; fremtiden ; for 5 år ; for 6 år , for 7 år ; for 8 år ; for 9 år ; for 10 år ; for højtlesning ; romaner ; **sjove bøger**

Note: En engel, en ridder og en 7-årig pige skal sammen redde hele verdens fremtid, som i øvrigt bliver styret af en blæksprutte i en fiskebowle. Lyder det skørt? Det er det også!

Machado de Assis, Joaquim Maria : Brás Cubas' posthume erindringer

Kontrollerede emneord: døden ; livet ; dødsriget ; kærlighed ; familien ; Rio de Janeiro ; Brasilien ; 1810-1819 ; 1820-1829 ; 1830-1839 ; 1840-1849 ; 1850-1859 ; 1860-1869 ; romaner ; **humor** ; samfundssatire

Note: Brás Cubas, der udåndede i året 1869 efter at have levet 64 muntre og gunstige år, fortæller fra graven vittigt om sit brogede liv: om op- og nedture, politiske magtkampe og om et trekantdrama med sit livs kærlighed

5.6.5 Historiske romaner

Genren **historiske romaner** bruges ved bøger, hvor handlingen er henlagt til en bestemt historisk tidsperiode mindst 50 år før romanen blev skrevet. Den gør brug af den historiske periodes begivenheder, personer og miljøer samtidig med, at forfatteren er fri til at digte både til og fra.

Eksempler:

Lazar, Maria : Mirakel spektakel

Kontrollerede emneord: samfundsforhold ; provinsen ; nazisme ; fascisme ; byliv ; sladder ; social kontrol ; socialrealisme ; **mellemlkrigstiden** ; Østrig ; **1930-1939** ; **historiske romaner** ; kollektivromaner ; romaner

Note: Kollektivroman fra en lille østrigsk by i mellemlkrigstiden, hvor hagekorset bliver mere og mere synligt i bybilledet. En litterær perle, som henvender sig til læsere af tyske romaner og litteratur fra 1930'erne, der sætter ord på den spirende nazisme

Mann, Merlin P. : Blodkongens datter

Kontrollerede emneord: Rane ; tidsrejser ; magi ; runer ; **middelalderen** ; **historie** ; Danmark ; **1100-1199** ; for 10 år ; for 11 år ; for 12 år ; for 13 år ; **historiske romaner** ; romaner ; fantasy

Note: Fantasy. Da Rane finder en magisk stav, sendes han med et tilbage til middelalderen og havner midt i en blodig krig. Kongedatteren Gunhild redder hans liv, og sammen indleder de en hævngherrig jagt på det stjålne Gunhildkors

Quinn, Julia, f. 1970 : En uventet forelskelse

Kontrollerede emneord: adel ; ægteskab ; familien ; sladder ; London ; England ; **1810-1819** ; **historiske romaner** ; kærlighedsromaner ; romaner

Note: Den unge greve Anthony Bridgerton er kendt for sin hang til smukke kvinder. Da han beslutter sig for at finde en hustru, går han efter den smukke Edwina. Men det bliver hendes mere ordinære storesøster, Kate, der optræder i hans drømme

5.6.6 Samfundsforhold og samfundsskildringer

Hvis værket handler om samfundsmæssige eller politiske forhold (fx styrkeforholdet mellem forskellige grupper), angives dette med emneordet **samfundsforhold**, som angiver, at samfundsforholdene er et delemne i dokumentet. Det må ikke forveksles med genrebetegnelsen **samfundsskildringer**, hvor skildringen af samfundsudviklingen er den primære hensigt med dokumentet.

Eksempler:

Mann, Klaus : På flugt mod nord

Kontrollerede emneord: kærlighed ; **samfundsforhold** ; følelser ; forelskelse ; familien ; eksil ; identitet ; skæbne ansvar ; politik ; tilhørsforhold ; modstandskamp ; mellemlkrigstiden ; Finland ; Tyskland ; 1930-1939 ; historiske romaner ; romaner

Note: Eksilroman om Johanna, der i 1930'erne flygter fra nazisternes terror i Tyskland til det høje nord i Finland. Her forelsker hun sig i godsejeren Ragnar, men snart tvinges hun til at vælge mellem individuel lykke og en højere ansvarlighed, mellem kærlighed og politik

Hallgrímur Helgason: Tres kilo solskin

Kontrollerede emneord: familien; **samfundsforhold**; fattigdom; fiskere; fiskeri; fiskerliv; Island; 1900-1999; historiske romaner; slægtsromaner; udviklingsromaner; romaner

Note: Finurlig og humorfyldt roman om nationen Island fortalt gennem en række skæve eksistenser i begyndelsen af 1900-tallet. For alle, der holder af atypiske romanfortællinger med lune og blik for sprogets mangfoldighed

Zerocalcare : Kobane calling

Kontrollerede emneord: krig; modstandskamp; Mellemøsten; 2010-2019; tegneserier;

samfundsskildringer

Note: Dokumentarisk tegneserie om en italiensk tegneserieskaber, der rejser til Mellemøsten for at støtte og observere den kurdiske modstandsbevægelse i Syrien

Dissing, Elsebeth : Tjenerindens døtre

Kontrollerede emneord: lokalsamfund; sociale klasser; kvindeliv; kvinderollen; kvindekamp; kvinder; ægteskab; familien; kærlighed; venskab; besættelsestiden; efterkrigstiden; Thy;

Danmark; 1930-1939; 1940-1949; kollektivromaner; romaner; **samfundsskildringer**; landliv

Note: Tiden er 1937 til 1946. Sladdercentralen sørger for at holde alle på deres rette plads i det klasseinddelte samfund i stationsbyen, men nye tider er på vej

5.6.7 Fantasy

Emneordet **fantasy** gives til bøger, der foregår i et mytologisk, tidsløst univers, hvor kampen mellem det gode og det onde er fremherskende. Det er befolket med sære typer og overnaturlige væsener som fx drager, dæmoner, troldmænd. Kan gives alene eller fx sammen med **dark fantasy**, som kombinerer fantasy med horror, **paranormal romance** med fokus på følelsesladet teenage-romance eller **urban fantasy**, hvor en virkelig by eller sted er omdrejningspunkt.

Eksempler:

Sapkowski, Andrzej : Foragtens tid

Kontrollerede emneord: Geralt; magtkamp; krige; oprør; kærlighed; elverfolk; dæmoner; monstre; helte; troldmænd; romaner; **fantasy**

Note: Den gamle verdensorden står for fald og en ny tid er under opsejling. Foragtens tid. 4. del af den spændende fantasy-serie om witchen Geralt. Serien henvender sig til voksne fantasy-læsere

Klaris, H. W. : Sort måne - blodarv

Kontrollerede emneord: overnaturlige væsener; blod; ungdom; kærlighed; mystik; for 14 år; for 15 år; for 16 år; romaner; **dark fantasy**; **fantasy**

Note: Syttenårige Connors mor er død, og han skal nu bo hos sin ukendte moster og bedstefar i Mossy Creek. Han får hurtigt gode venner og møder også pigen, Amelia, som han forelsker sig i. Men Connor opdager, at Mossy Creek og dens beboere har farlige hemmeligheder. For fantasy-læsere fra 14 år

5.6.8 Krimi, spænding og domestic noir

Krimi anvendes som fællesbetegnelse for alle former for kriminalromaner og detektivromaner. Det handler om en forbrydelse og forbrydere med hovedvægten på opklaringsfasen. Bruges evt. sammen med **politiromaner**, men ikke sammen med **spænding**.

Spænding er en genre, hvor handlingen er i centrum, mens personbeskrivelser, motiver og miljø er af mindre betydning. Helte og skurke er klart definerede og den ene (farefulde) begivenhed afløser den anden. Emneordet bruges ikke sammen med **krimi**, men i stedet for.

Domestic noir bruges om en spændingsroman, der foregår inden for hjemmets fire vægge - som regel med kvindelige hovedpersoner. Underspillet psykologisk gyser, hvor faren udspiller sig i den hjemlige sfære med ægteskabet og kernefamilielivet i centrum. Anvendes ofte sammen med **spænding**.

Eksempler:

Arlidge, Matthew : Døden skal du lide

Kontrollerede emneord: Helen Grace ; seriemord ; seriemordere ; efterforskning ; England ; 2010-2019 ; **krimi** ; **politiromaner** ; romaner

Note: Telefonen ringer og beskeden er "du har en time tilbage at leve i". Hvorefter modtageren af opkaldet er død indenfor en time. Fælles for ofrene er en rædselsvækkende begivenhed 8 år tidligere. Dette er 9. bind i serien om kommissær Helen Grace, som er for alle krimielskere

Craven, M. W.: Farligt spil

Kontrollerede emneord: Washington Poe ; seriemordere ; internet ; lejermordere ; politibetjente ; mord ; England ; 2020-2029 ; **krimi** ; romaner

Note: En seriemorder har over julen placeret kropsdele forskellige steder i det snedækkede Cumbria, og efterladt den kryptiske besked #BSC6. Der venter kriminalassistent Washington Poe en vanskelig sag. For læsere af gode britiske krimier

Child, Lee: Flugtveje

Kontrollerede emneord: Jack Reacher ; bortførelse ; løsepenge ; bedrag ; krige ; New York ; USA ; **spænding** ; romaner

Note: Den hårdtslående enspænder Jack Reacher skal opklare kidnapningen af en rigmands familie i dette hæsblæsende bind i serien "En Jack Reacher-thriller", som er til alle læsere af thrillere og spændingsbøger

Molloy, Aimee: Den perfekte mor

Kontrollerede emneord: mødregrupper ; mødre ; bortførelse ; New York ; USA ; romaner ; **spænding** ; psykologisk thriller ; **domestic noir**

Note: Mens mødregruppen "Majmødrene" fester sammen, forsvinder en af deres babyer fra sin vugge. Hvem har taget barnet, og hvor godt kender mødregruppens medlemmer egentlig hinanden? Bogen henvender sig til alle læsere af psykologiske spændingsromaner og domestic noir

Burke, Alafair: Den gode søster

Kontrollerede emneord: familien ; parforhold ; samfundsforhold ; mord ; metoo ; New York ; USA ; 2010-2019 ; **domestic noir** ; **spænding** ; romaner

Note: Da den feministiske succesredaktør Chloes mand findes myrdet, afsløres hendes tilsyneladende perfekte liv som det rene blændværk og skandalen ruller. Hvem myrdede hendes mand? Var det hendes stedsøn, som hun har opfostret som sin egen? For læsere af bøger indenfor domestic noir genren og for interesserede i #metoo

5.6.9 Biografiske romaner

Hvis materialet skildrer virkelige personers liv, som regel over et længere tidsforløb, kan emneordet **biografiske romaner** anvendes.

Det bruges både i de tilfælde hvor forfatteren skildrer andre (oftest kendte) personers liv, og hvor forfatteren skildrer sit eget liv (en form for skønlitterær selvbiografi, hvor hovedpersonen som oftest deler navn med forfatteren). Anvendes sammen med den skildredes personnavn som emneord.

Eksempler:

Ravn, Malene f. 1971: Hvor lyset er

Kontrollerede emneord: **Fischer, Carl** ; familien ; forelskelse ; følelser ; identitet ; kærlighed ; ægteskab ; parforhold ; malerkunst ; Danmark ; 1890-1899 ; 1930-1939 ; 1940-1949 ; 1950-1959 ; 1960-1969 ; **biografiske romaner** ; romaner

Note: Kunstmaleren Carl Fischer levede et dramatisk og turbulent liv. Som voksen forelsker han sig i den yngre kvinde Ely, som han får et barn med uden for ægteskab. Men Carl vil ikke være far, han vil kun male

Sabroe, Morten: Der var engang en familie

Kontrollerede emneord: **Morten Sabroe** ; familien ; Parkinsons sygdom ; sygdom ; døden ; konflikter ; livsglæde ; livsforløb ; Danmark ; 1960-1969 ; 1970-1979 ; 1980-1989 ; 1990-1999 ; 2000-2009 ; 2010-2019 ; **biografiske romaner** ; romaner

Note: En roman, hvori Morten Sabroe beretter om sit eget liv og sin egen familie. Fortællingen om broren og Mortens vilde ungdom og forkælede liv flettes ind i konflikt, sygdom og død i familien. For læsere, der er interesserede i Morten Sabroe eller romaner om døden

5.6.10 Krigsromaner

Emneordet **krigsromaner** anvendes, når hovedemnet er en krig - såvel kampskildringer som skildringer af de forandringer krigen medfører for civilbefolkningen.

Eksempler:

Hansen, Niels Erik (f. 1952-04-09): Dengang jeg drog afsted

Kontrollerede emneord: krigen 1864 ; krig ; slaget ved Dybbøl ; soldater ; Dybbøl Banke ; Danmark ; Tyskland ; Dybbøl ; Sønderborg ; 1860-1869 ; **krigsromaner** ; romaner ; historiske romaner

Note: Roman om Jens Hansen fra Silkeborg og hans oplevelser i krigen mod Prøjserne i 1864. En livlig bog med masser af spænding, som appellerer til en bred gruppe af romanlæsere, der holder af bøger skrevet på en historisk baggrund

Massey Møller, Kristian: Den nøgne mand

Kontrollerede emneord: krig ; krigstraumer; sorg ; tab ; identitet ; Danmark ; Afghanistan ; 1970-1979; 1980-1989; 1990-1999 ; 2000-2009 ; 2010-2019 : **krigsromaner** ; romaner

Note: Roman om Benjamin, der vokser op og præges af den kolde krig. Han går ind i forsvaret og udsendes først for FN og efter tabet af sin søn, udsendes han til Afghanistan. For læsere af romaner, der omhandler krig og sorg

5.7 Indekseringspraksis - udvalgte eksempler på formbetegnelser

5.7.1 Romaner

Formbetegnelsen **romaner** dækker fiktionsfortællinger, der med digterisk fantasi fremstiller en eller flere oftest opdigtede personers oplevelser i et sammenhængende handlingsforløb.

Eksempler:

Øyehaug, Gunnhild : Præsens maskine

Kontrollerede emneord: familien ; parforhold ; parallelle verdener ; relationer ; mor-datterforholdet ; skrivekunst ; sprog ; Norge ; Bergen ; 2010-2019 ; **romaner**

Note: Original roman om en mor og datter, der lever parallelle og adskilte liv, og hvor hverdagslivet er sammenfiltret med romanens tilblivelseshistorie. Til læsere af ny nordisk litteratur med mod på det eksperimenterende venter der en sproglig veloplagt og bevidstgørende oplevelse

Bang, Herman : Stuk

Kontrollerede emneord: dagligliv ; forfængelighed ; snobberi ; København ; Danmark ; 1880-1889 ; **romaner**

Note: Skildring af byen København i 1880'erne, hvor alt, som titlen antyder, er overflade, humbug og forfald

5.7.2 Digte

Formbetegnelsen **digte** dækker rytmisk formet litteratur, evt. med faste versemål, rim osv. eller i en mindre reguleret form som frie vers og prosadigte.

Eksempler:

Hjeresen, Frida, f. 1995 : Standby

Kontrollerede emneord: coronakrisen ; coronavirus ; identitet ; eksistens ; ensomhed ; isolation ; samfundsforhold ; Danmark ; 2020-2029 ; **digte**

Note: Digte i dagbogsform om indtryk og stemninger fra tiden under forårets corona-nedlukning i 2020, den mere optimistiske periode med genåbning frem til en ny tid med mundbind. Lettilgængelige digte med god sproglig sans for alle, også yngre, lyriklæsere

Larsen, Marianne, f. 1951 : Den morgen jeg tilfældigvis ikke var et insekt i september

Kontrollerede emneord: familien ; naturen ; erindring ; døden ; tiden ; universet ; **digte**

Note: Marianne Larsen brillerer med tøjlesløse digte, der går tilbage i tiden, ud i naturen og ind i sproget. Til nye og gamle fans

5.7.3 Noveller

Noveller er kortere fiktionsfortællinger, der beskriver et enkelt handlingsforløb eller situation og som ofte har en iøjnefaldende slutning. De omhandler gerne selve vendepunktet i personernes liv (modsat fx romanen, der også kan handle om tiden før og efter), og der er typisk få personer.

Eksempler:

Dickens, Charles : Spøgelseshistorier

Kontrollerede emneord: sindet ; mennesket ; Victoriatiden ; London ; England; 1800-1899 ; **noveller** ; gys

Note: Charles Dickens skrev i et utal af genrer. Her er samlet 17 af hans spøgelsesfortællinger. Bogen henvender sig til læsere af klassikere samt yndere af Charles Dickens værker

Silvestri, A. : Næsten her

Kontrollerede emneord: samfundsforhold ; venskab ; identitet ; parallelle verdener ; **noveller**

Note: Noveller, der finder sted i en verden, der næsten ligner vores - og så alligevel ikke. Til læsere af skæve, tankevækkende historier

5.7.4 Dramatik

Emneordet **dramatik** bruges ved dramatiske værker, der er skrevet med henblik på opførelse på en teaterscene som fx et teaterstykke. Anvendes også ved filmmanuskripter, drejebøger, librettoer, musicals og sketches.

Eksempler:

Nørgaard, Simone Isabel : Jordens indre

Kontrollerede emneord: Lehmann, Inge ; samfundsforhold ; naturvidenskab ; opfindelser ; Danmark ; USA ; 1930-1939 ; 1940-1949 ; **dramatik** ; biografiske skuespil

Note: Dansk drama med fem roller om den danske videnskabskvinde Inge Lehmann, der i 1936 opdager Jordens indre kerne. For teater- og dramainteresserede

Laugesen, Peter (f. 1942): Højt at flyve

Kontrollerede emneord: eksistens ; USA ; **dramatik**

Note: Dette stykke af Peter Laugesen er af ældre dato i form af et "genfundet" manuskript til et skuespil. For interesserede i moderne lyrik og drama

Lundme, Tomas Lagermand: Drengen der vandt det hele

Kontrollerede emneord: identitet ; drenge ; for 12 år ; for 13 år ; for 14 år ; for 15 år ; for 16 år ; **dramatik**

Note: Drama der handler om identitet, at være sig selv, kærlighed, venskab og accept af, at det er ok at være anderledes

5.7.5 Tegneserier og graphic novels

Tegneserier er fortællinger der afvikles i mindst to tegnede billeder - med eller uden ramme - der indbyrdes hænger sammen, og som fortæller en fremadskridende handling. Tegneserien kan være med tekstbobler, være ledsaget af forklarende tekst ved siden af eller under billederne eller være uden tekst.

En **graphic novel** er en tegneserie, der ligner en roman både i forhold til handling og fysisk udformning, og hvor fortællingen er længere og mere dybdegående og indeholder flere sidehistorier og konflikter end en konventionel tegneserie. Gives både **graphic novels** og **tegneserier**.

Eksempler:

Neidhardt, Fred: Splint i Sovjetunionen

Kontrollerede emneord: Splint ; Kvik ; politik ; den kolde krig ; Frankrig ; Sovjetunionen ; 1970-1979 ; **tegneserier** ; humor ; spænding

Note: Veludført, humoristisk tegneserie, hvor Splint og Kvik tager til Sovjetunionen for at forsøge at redde deres bortførte ven, grev Champignac. For unge og voksne læsere af tegneserier

Pisket, Halfdan : Døden

Kontrollerede emneord: venskab ; depression ; fremmedgørelse ; identitet ; København ; Danmark ; 2020-2029 ; **graphic novels** ; **tegneserier**

Note: Særligt veludført tegneserie om Yusuf, der synker ned i dyb depression. En blanding af hverdagsdrama og surrealisme til unge og voksne læsere af udfordrende tegneserier

5.7.6 Billedbøger

Emneordet **billedbøger** gives til børnebøger med et eller flere billeder på hvert opslag, hvor tekst og illustrationer sammen fortæller en (sammenhængende) historie.

Billedbøger kan også være uden tekst, hvor illustrationerne fortæller en sammenhængende historie.

Anvendes også ved **ordløse billedbøger**.

Eksempler:

Bednarski, Laura : Mikkell og Prik - en usædvanlig overnatning

Kontrollerede emneord: venskab ; venner ; sove sammen ; ræve ; pindsvin ; for højtlesning ; for 4 år ; for 5 år ; for 6 år ; **billedbøger**

Note: Ræven Mikkell og pindsvinet Prik er bedste venner og skal for første gang sove sammen. Mikkell skal besøge Prik og de glæder sig begge. Men meget er anderledes hos Prik, og Mikkell begynder at længes hjem. Heldigvis får Prik søskende en god idé, der straks får Mikkell til at føle sig tryk og tilpas. Hyggelig højtlesning for de 4-6-årige

Chae, Seung-yeon : Skyggen

Kontrollerede emneord: fantasi ; lege ; dyr ; skygge ; for højtlesning ; for 3 år ; for 4 år ; for 5 år ; for 6 år ; for 7 år ; for 8 år ; **ordløse billedbøger** ; **billedbøger**

Note: Ordløs billedbog om en flok dyr, der søger ind i skyggen. Kan alle dyrene være der? Hvor kommer skyggen fra? Humoristisk fortælling i billeder for børn og voksne. Fra 3 år

5.7.7 Pegebøger

Bøger for 0-3-årige uden tekst eller med ganske få ord, som beskriver begreber, ting eller situationer gives emneordet **pegebøger**.

Formbetegnelsen suppleres med emneord for det bestemte emne, bogen måtte omhandle. **Pegebøger** bruges **ikke** sammen med formbetegnelsen billedbøger.

Eksempler:

Crowton, Melissa : En bog om Ella Elefant i byen

Kontrollerede emneord: elefanter ; hverdagen ; begrebsindlæring ; for 1 år ; for 2 år ; for 3 år ; for højtlesning ; **pegebøger**

Note: Pegebog med flapper, rør- og føleeffekter og spejle. Elefanten Ella går en tur i byen for at købe ind, og vi følger med. Vi lærer ord ved at tale om hvad vi kan se og høre i byen

Dutton, Ian : Farver

Kontrollerede emneord: farver ; begrebsindlæring ; for 1 år ; for 2 år ; for 3 år ; for højtlesning ; **pegebøger**

Note: Her kan de helt små lære farverne at kende. Fin pegebog til de mindste i alderen 1-3 år

5.7.8 Løft og kig

Løft og kig bruges til billed- eller pegebøger med flapper og låger sammen med enten **billedbøger** eller **pegebøger**.

Eksempler:

Slegers, Liesbet : Øf, øf, hvem er jeg?

Kontrollerede emneord: ligheder ; forskelle ; gættelege ; gåder ; dyr ; former ; **pegebøger** ; **løft og kig** ; for 1 år ; for 2 år ; for 3 år ; for højtlesning

Note: Hvad har solen og bien til fælles? Gæt med på små gåder og fold siderne ud for at få svaret. Sjov og aktiverende gåde- og gættebilledbog til de mindste. Fra ca. 2-3 år

Hill, Eric : Plets store skattejagt

Kontrollerede emneord: fødselsdage ; skattejagt ; hunde ; for 2 år ; for 3 år ; for højtlesning ; **løft og kig** ; **billedbøger**

Note: Plet fejrer fødselsdag med skattejagt i parken. Åbn flapperne med posterne og en række dyr bagved, og vær med til at fejre Plets fødselsdag. Papbog med flapper om den elskede Plet-figur for 2-3-årige

5.7.9 Billedordbøger

Bruges på pege- og billedbøger med ordbogsstof.

Eksempler:

Mumitroldenes billedordbog

Kontrollerede emneord: begrebsindlæring ; ord ; Mumitroldene ; eventyrvæsener ; for 2 år ; for 3 år ; for 4 år ; for 5 år ; for højtlesning ; **billedordbøger ; billedbøger**

Note: Lær ord fra Mumidalen med Mumitroldene. Du er fx med figurerne på stranden, i skoven, på fisketur og i køkkenet. Der er mange ting at kigge på og snakke om som fx en petroleumslampe, pindebrænde og fyrværkeri

Weerasekera, Rebecca: Første ord

Kontrollerede emneord: begrebsindlæring ; for 1 år ; for 2 år ; for 3 ; for højtlesning ; **billedordbøger ; pegebøger**

Note: Besøg bondegården og stranden eller tag på opdagelse i junglen og byen. Du kan også kigge op på himlen. Billedordbog med føleeffekter og flapper til de 1-3-årige

5.8 Målgrupper, niveau og anvendelighed

Hvis materialet henvender sig til en specifik målgruppe, kan det angives i emnebehandlingen. Se også "Indeksering af faglitteratur" ([5.8.5. Aldersgrupper og niveau](#)).

Eksempel:

Rasmussen, Thomas, f. 1967-08-13 : Selma får en ven

Kontrollerede emneord: familien ; venskab ; let at læse ; **for læsesvage voksne ; for læsesvage unge ; for udlændinge ; romaner**

Note: Børnene leger, mens Selma og Maria sidder på bænken. De bliver venner og Selma lærer Maria at lave mad

Skønlitterære antologier til undervisningsbrug får tildelt målgruppeemneord som beskrevet i

"Indeksering af faglitteratur" ([5.8.1. Lærebøger/undervisningsmaterialer](#)).

Eksempel:

Strindberg, August : Frøken Julie

Kontrollerede emneord: kærlighed ; klasseforskelle ; 1800-1899 ; **for danskundervisning ; for stx ; for gymnasiale uddannelser ; dramatik**

Note: Det er midsommeraften. På herregården er der pyntet op til fest, og folket danser i laden. I herregårdens køkken udfolder der sig et seksuelt og socialt forførelsesspil mellem grevedatteren Julie og herskabstjeneren Jean. Med forslag til hvordan man kan arbejde med "Frøken Julie" i danskundervisningen i gymnasiet

5.8.1 Aldersgrupper og niveau

For børnelitteratur angives de aldersgrupper, som materialet er beregnet til, dog højst 16 år.

Hvis materialet primært er beregnet til højtlesning, kan man supplere med emneordet **for højtlesning**. Materialer, som er specielt tilrettelagt til læsetræning, får emneordet **let at læse**. Der suppleres med emneordet **for begynderlæsere**, hvis målgruppen er 7 år og derunder.

Eksempler:

Ahlburg, Kirsten: Dan og en lås

Kontrollerede emneord: far-søn-forholdet ; fædre ; **let at læse** ; **for begynderlæsere** ; **for 6 år** ; **for 7 år** ; lydret ; sjove bøger

Note: En lås i fars dør vil ikke op. Den skal have olie. Det er en sag for Dan. Han får fat i en dåse med olie. Men er det mon olie? Letlæst bog for børn fra 6 år på lix 5, hvor ordene er på max. 4 bogstaver

Ævar Thór Benediktsson: Lokes børn

Kontrollerede emneord: uhyrer ; nordiske guder ; **for højtlesning** ; **for 7 år** ; **for 8 år** ; **for 9 år** ; **for 10 år** ; **for 11 år** ; **for 12 år** ; du er selv hovedpersonen ; romaner

Note: Du er hovedpersonen og vælger selv handlingen i denne historie. Du går ned i en hule i skoven og møder tre uhyrer. Højtlesning fra 7 år, selvlæsning fra 9 år

5.9 Supplerende søgeord

Et delemne eller aspekt kan udtrykkes med supplerende søgeord, hvis emnet ikke kan dækkes med kontrollerede emneord.

Eksempler:

Hoffman, Alice : Lysenes nat

Kontrollerede emneord: USA ; 1980-1989 ; angst

Supplerende søgeord: **agorafobi**

Note: En lille håndfuld fastboende på Martha's Vineyard på USA's østkyst kommer på afgørende måde til at gribe ind i hinandens skæbne, som ellers syntes styret af traditionelle amerikanske dyder og normer

Andersen, Vita, f. 1944 : Coco

Kontrollerede emneord: katte ; dyrefortællinger ; allegorier ; for 5 år ; for 6 år ; for 7 år

Supplerende søgeord: **samfundssatire**

Note: Katten Coco føler sig uretfærdigt behandlet og går hjemmefra. Han havner på en chokoladefabrik, hvor en rotte snyder dyrene til at arbejde gratis. Coco beslutter at befri alle dyrene

Bilag 1 - DBC's emneindekseringspraksis og sammenhæng med data fra Metakompasset

I 2016 indledte DBC et innovationsprojekt, i2020, der især havde den digitale bruger for øje. Formålet var at afdække hvordan man bedst muligt kunne ramme brugernes aktuelle behov og adfærd. En konklusion heraf var bl.a. at bibliotekerne skal kunne levere inspiration til læsning og dermed øge læselysten.

i2020-projektet ændrede bl.a. måden, vi indekserer skønlitteratur på, så indekseringen nu er mere stemnings- og oplevelsesorienteret, og ikke udelukkende koncentreret om de emner, der er fremtrædende i værket.

Læsekompasset er det inspirations- og formidlingsite, der udsprang af projektet. Det indeholder biblioteksrelevant skønlitteratur for voksne og præsenterer den samlede mængde af tildelte emneord indekseret dels af katalogisatorer på DBC og dels af lektører via indekseringsværktøjet Metakompasset.

Metakompasset indeholder et vokabular til emne-, oplevelses- og stemningsbeskrivelse af skønlitterære værker. Vokabularet omfatter to typer emneord: Emneord, der primært bruges til at beskrive, hvad et værk handler om og hvor/hvornår handlingen udspiller sig, samt emneord, der beskriver læseoplevelsen - hvilke stemninger og karakteristika værket har.

Metakompassets vokabular er overordnet set opbygget efter samme principper som de øvrige skønlitterære emneord. Vokabularet indeholder dog en del oplevelsesbeskrivende termer, som man ikke tidligere har benyttet til emnebeskrivelse. Bl.a. emneord, der beskriver hovedpersoners karaktertræk og konflikt, bogens stemninger og bogens tempo.

Skønlitteratur for voksne og unge:

Det er udelukkende skønlitteratur, der er afmærket relevant for voksne og udsendes til lektøruddataelse, der indekseres via Metakompasset. En del af de valgte emneord (pt ord for emner, tid, sted og genre) overføres direkte fra Metakompasset til emnefeltet i den bibliografiske post og danner udgangspunkt for den fortsatte emnebehandling, der varetages af katalogisator.

De ungdomsbøger som er afmærket relevant for både børn og voksne og som udsendes til lektøruddataelse emneindekseres på samme måde via Metakompasset og færdigbehandles af katalogisator som eventuelt supplerer med relevante aldersemneord.

Skønlitteratur for børn og unge:

Skønlitterære titler uden voksen-afmærkning emneindekseres udelukkende af katalogisator og bliver derfor ikke beriget med oplevelses- og stemningsord. De emnebehandles efter samme indekseringsprincipper som voksen- og ungdomslitteraturen.

Biblioteksrelevante titler uden lektøruddataelse:

Nogle biblioteksrelevante titler falder udenfor selektionskriterierne for lektøruddataelse og bliver derfor ikke inddateret i Metakompasset eller forsynet med forslag til emneord via lektøruddataelse. De bliver

derfor ikke beriget med oplevelses- og stemningsord, men emneindekseres udelukkende af katalogisator efter samme indekseringsprincipper.

Metakompasdata som supplerende informationskilde

Når man bestemmer værkets emner, kan man hente inspiration i de termer fra Metakompasset, som ikke er automatisk overføres fra felt 665 til 666 i katalogiseringsklienten. Ofte vil der fx være angivet, hvilket miljø handlingen udspiller sig i. Hvis miljøet "indvandremiljø" er angivet, kan "indvandrere" overvejes som emneord.

Ordtyper i Metakompasset

Emneordsbasen via DBC-kat indeholder hele Metakompassets vokabular. Langt de fleste termer i Metakompasset er identiske med "almindelige" kontrollerede DBC emneord.

Der er dog undtagelser fra de generelle principper i nogle af kategorierne, hvor der anvendes andre ordtyper end DBC sædvanligvis arbejder med. Dette skyldes, at man i Metakompasset vælger ordene i en kontekstafhængig situation.

Adjektiver

I Metakompasset anvendes adjektiver som emneord til at beskrive hovedpersoners karaktertræk, handlingens tempo, samt hvilken stemning eller læseoplevelse, der kendetegner værket.

Eksempler: farverig ; sørgelig ; doven ; kolerisk ; dvælende ; hæsblæsende ; varm ; foruroligende

Fraser

I Metakompassets kategori "Skrivestil og struktur" består vokabularet overvejende af udtryk på flere ord, da ordene ikke er fyldestgørende hver for sig, når værkets sprog skal beskrives.

Eksempler: krævende sprog ; eksperimenterende sprog ; mange indskudte sætninger

Ental/flertal og bestemt/ubestemt

Om et emneord anføres i ental eller flertal afhænger sædvanligvis af, om det er **tælleligt** eller **ikke-tælleligt**

Undtaget fra denne regel er Metakompassets kategorier "Om hovedpersonen" og "Fortællerstemme", hvor termerne optræder i ental, selvom det er noget tælleligt. Undtagelsen skyldes at man beskriver henholdsvis én hovedperson fra værket og værkets fortællerstemme.

I kategorien "Skrivestil og struktur" anvendes både tællelige og ikke-tællelige termer, da formålet med disse termer at beskrive måden et værk er struktureret på.

Eksempler: med mange indskudte sætninger ; med brug af teknikken bevidsthedsstrøm.

Det samme gør sig gældende i kategorien "Miljø", hvor der også anvendes ord og fraser i både ental og flertal afhængig af, hvordan miljøet for handlingen bedst kan udtrykkes. Nogle miljø-termer er i bestemt form, andre i ubestemt form af samme årsag.

Bilag 2 - Formatering af emneord i danMARC2-formatet.

Følgende af danMARC2's felter/delfelter anvendes til formatering af DBC-emneord. Alle felter kan gentages. Delfelter kan gentages hvis markeret med **G**.

Felt **600 Personnavn** som emneord:

- *a Efternavn eller fornavn alene
- *h Fornavne
- *k Fuldt udskrevne fornavne
- *e Romertal
- *f Tilføjelse
- *c Fødselsår
- *2 Betegnelse for emneordssystem
- *5 Kode for institution
- *6 Unikt ID for autoritetspost

Felt **610 Korporationsnavn som emneord**

- Korporationsnavn i ligefrem orden
 - *a Korporationsnavn
 - *e Tilføjelse
 - *c Institutionsnavn G
- Korporationsnavn indledt med stats- eller kommunenavn
 - *s Stednavn (jurisdiktion)
 - *e Tilføjelse
 - *c Institutionsnavn G
- Samt følgende delfelter fælles for samtlige ovenstående
 - *i Nummer på konference
 - *k År for konference
 - *j Sted for konference
 - *2 Betegnelse for emneordssystem

Felt **631 Ukontrolleret emneord**

- *f Ukontrolleret faglitterært emneord G
- *s Ukontrolleret skønlitterært emneord G

Felt 666 Kontrolleret DBC emneord

- *f Kontrolleret faglitterært emneord G
- *g Navn på fiktiv figur/gruppe som emneord (faglitteratur) G
- *h Navn på fiktiv figur/gruppe som emneord (skønlitteratur) G
- *t Titel som emneord (faglitteratur) G
- *e Stednavn som emneord (faglitteratur) G
- *s Kontrolleret skønlitterært emneord G
- *r Titel som emneord (skønlitteratur) G
- *q Stednavn som emneord (skønlitteratur) G
- *m Musikalsk genre som emneord G
- *n Musikalsk besætning som emneord G
- *p Periodebetegnelse (musik) G
- *l Stednavn (musikkens oprindelsesland) G
- *i Tidsangivelse G
- *o Genre/form G
- *u Niveau/brugerkategori G

For yderligere specifikation af danMARC2 henvises til: [DanMARC2](#)

Eksempler på formatering af DBC-emneord i skønlitterære poster:

1. Jacobsen, Roy : Manden som elskede Sibirien

Kontrollerede emneord: Dörries, Fritz ; naturvidenskab ; naturfolk ; naturen ; opdagelsesrejsende ; kulturforskelle ; kulturmøde ; biologi ; videnskabshistorie ; videnskab ; Sibirien ; Rusland ; Tyskland ; Japan ; 1800-1899 ; biografiske romaner ; romaner

Note: Følg med på den tyske botaniker Fritz Dörries' 22 år lange rejse rundt i Sibirien på evig jagt efter sommerfugle, dyr og artefakter til videnskabelige samlinger i Europa

Formaterede emneord:

600 00 *a Dörries *h Fritz *6 48427456
666 00 *s naturvidenskab
666 00 *s naturfolk
666 00 *s naturen
666 00 *s opdagelsesrejsende
666 00 *s kulturforskelle
666 00 *s kulturmøde
666 00 *s biologi
666 00 *s videnskabshistorie
666 00 *s videnskab
666 00 *q Tyskland
666 00 *q Sibirien
666 00 *q Rusland
666 00 *q Japan
666 00 *i 1800-1899
666 00 *o biografiske romaner
666 00 *o romaner

2. Grebe, Camilla : Før du døde

Kontrollerede emneord: Siri Bergman ; ægteskab ; sorg ; familien ; Sverige ; 1980-1989 ; 2000 – 2009 ; krimi ; romaner

Note: Psykologen Siri rydder ud i sin afdøde mands efterladenskaber og indleder en jagt på sandheden om hans død og hvorfor hans kammerat blot måneder før blev myrdet i en park. Er der en sammenhæng og hvem var egentlig den mand, hun elskede?

Formaterede emneord:

666 00 *h Siri Bergman

666 00 *s ægteskab

666 00 *s sorg

666 00 *s familien

666 00 *q Sverige

666 00 *i 1980-1989

666 00 *i 2000-2009

3. Sahl, Nina : Gå nu, Mis!

Kontrollerede emneord: katte ; for 6 år ; for 7 år ; let at læse ; for begynderlæsere ; lydret

Note: Mis driller Nik og My, så de siger, at den skal gå. Den kommer tilbage med en mus, og dét er far ikke meget for

Formaterede emneord:

666 00 *s katte

666 00 *o lydret

666 00 *u for 6 år

666 00 *u for 7 år

666 00 *let at læse

666 00 *u for begynderlæsere

4. Granström, Erik (f. 1956): Vredesværk

Kontrollerede emneord: hævn ; krig ; magi ; magt ; intriger ; Trakorien ; fiktive steder ; fantasy ; romaner

Note: Storslået og episk fantasy-serie om ø-riget Trakorien, der er splittet i interne stridigheder. Den femte konfluks nærmer sig, men en ydre fjende truer nu også ø-riget. En genopstået general, en hjemvendt fyrste og en vindheks kæmper i hver sin del af landet for at redde skæbnen. For fantasylæsere

Formaterede emneord:

666 00 *s hævn

666 00 *s krig

666 00 *s magi

666 00 *s magt

666 00 *s intriger

666 00 *s Trakorien

666 00 *s fiktive steder

666 00 *o fantasy

666 00 *o romaner

5. Gulløv, Tonny : Jernbyrd

Kontrollerede emneord: vikingetiden ; 900-999 ; vikinger ; historie ; krig ; krigsførelse ; asatro ; kristendom ; Harald I, konge af Danmark ; Danmark ; historiske romaner ; romaner ; spænding
Note: I året 960 må danerne igen kæmpe mod den kristne trussel sydfra. Harald Blåtand sender bud efter sine bedste mænd, og her er den stridbare jarl Ulv Palnatoke fra Gammelborg en uforlignelig strateg og krigsherre

Formaterede emneord:

600 00 *a Harald *E 1 *e I *f konge af Danmark *6 19075575
900 00 *a Harald Blåtand
666 00 *h Ulv Palnatoke
666 00 *s krig
666 00 *s asatro
666 00 *s kristendom
666 00 *s krigsførelse
666 00 *s vikingetiden
666 00 *s vikinger
666 00 *s historie
666 00 *q Danmark
666 00 *i 900-999
666 00 *o historiske romaner
666 00 *o romaner
666 00 *o spænding

6. Harley, Luna: Bare Alice

Kontrollerede emneord: forelskelse ; følelser ; identitet ; kærlighed ; venskab ; seksualitet ; seksuel frigørelse ; homoseksualitet ; homoseksuelle ; lesbiske ; queer ; LGBT-personer ; unge ; familien ; Danmark ; 2010-2019 ; 2020-2029 ; for 15 år ; for 16 år ; romaner ; young adult
Note: 17-årige Alice forelsker sig i en jævnaldrende pige, men hun har svært ved at erkende det over for sig selv og slyngveninden Olivia. Tankevækkende og følsom young adult-bog for unge fra 15 år

Formaterede emneord:

666 00 *s forelskelse
666 00 *s følelser
666 00 *s identitet
666 00 *s kærlighed
666 00 *s venskab
666 00 *s seksualitet
666 00 *s seksuel debut
666 00 *s seksuel frigørelse
666 00 *s homoseksualitet
666 00 *s homoseksuelle
666 00 *s lesbiske
666 00 *s queer
666 00 *s LGBT-personer
666 00 *s unge
666 00 *s familien
666 00 *q Danmark

666 00 *i 2010-2019
666 00 *i 2020-2029
666 00 *o young adult
666 00 *o romaner
666 00 *u for 15 år
666 00 *u for 16 år